

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

SIRTA IYO AXKAAMTA SOONKA

MUXAMMAD YUUSUF

AFEEF

QORAALKANI WAA
QABYO WAANA QAYB KA
MID AH BUUG AAN WELI
DHAMMAYSTIRMIN.

TIXRAAC

Imaam Nawawi: al-Majmuuc Sharxul Muhaddab (taxqiiq al-Mudiicii), Maktabatul Irshaad, Jiddah.

Imaam Nawawi: Minhaajud Daalibiin, Daarul Minhaaj, Jiddah.

Ibnu Xajar: Fatxul Baarii,ar-Risaalah al-Caalamiyah.

Ibnu Kathiir: Tafsiiirul Qur'aanil Cadiim, Daar Daybah.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ

SOOYAALKII SOONKA

Sida ay soo wariyeen Caa'isha RC iyo Cabdullaahi ibnu Cumar RC¹, xilligii Jaahiliyada ee Islaamka ka hor waxaa la soomi jiray maalinta caashuura ee tobanka bisha Muxarram.

Intii uu Nebigu SCW Maka joogay soon waajib ahi ma soo degin. Markii uu Madiina u hijroodayna waxa uu soomi jiray bishiiba saddex maalmood iyo maalinta caashuura. Sannadkii labaad ee hijrada ka dib, bishii Shacbaan², ayaa ay ku soo degtay aayadda soonka Ramadaan waajibka ka dhigtay.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ
مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٨٣﴾

AL-BAQARAH: 183.

Ka dib markii Ramadaan ay waajib noqotay, maalintii

1 Fatxul Baarii, 15/48+.

2 al-Majmuuc, 6/251.

caashuura qofkii doonaa soonkeedi waa uu waday qofkii doonaana waa uu iska daayay. Sidan waxaa sheegtay ummul Mu'miniin Caa'isha RC. Sidaa oo kale, saxaabigii Cabdullaahi ibnu Mascuud RC oo cuntaynaya ayaa waxaa u soo galay taabicigii Ashcath la odhan jiray markaas ayaa uu arkay isaga oo cuntaynaya. Saxaabigii baa ku yidhi cuntada ku soo dhowoow. Oo miyaysan maanta caashuura ahayn? Ayaa uu weydiiyay. Saxaabigii ayaa ku yidhi: oo miyaad garanaysaa waxa ay tahay maalinta caashuura? Waxaa la soomi jiray intii aan Ramadaan waajib noqon, markii Ramadaan la waajibiyayna waa la iska daayay ee soo dhowoow oo wax cun.³

دَخَلَ الْأَشْعَثُ بْنُ قَيْسٍ عَلَى عَبْدِ اللَّهِ، وَهُوَ يَتَعَدَّى فَقَالَ: يَا أَبَا مُحَمَّدٍ ادْنُ إِلَى الْغَدَا، فَقَالَ: أَوَلَيْسَ الْيَوْمُ يَوْمَ عَاشُورَاءَ؟ قَالَ: وَهَلْ تَدْرِي مَا يَوْمُ عَاشُورَاءَ؟ قَالَ: وَمَا هُوَ؟ قَالَ: إِنَّمَا هُوَ يَوْمٌ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصُومُهُ قَبْلَ أَنْ يَنْزَلَ شَهْرُ رَمَضَانَ، فَلَمَّا نَزَلَ شَهْرُ رَمَضَانَ تَرَكَ. وَقَالَ أَبُو كُرَيْبٍ تَرَكَهُ. وَفِي رَوَايَةٍ: فَلَمَّا نَزَلَ رَمَضَانَ تَرَكَهُ.

الراوي : عبدالله بن مسعود | المحدث : مسلم | المصدر : صحيح مسلم | الصفحة أو الرقم : ١١٢٧ | خلاصة حكم المحدث : صحيح | التخریج : أخرجه البخاري (٤٥٠٣) ومسلم (١١٢٧).

Soonku waxa uu maray saddex marxaladood, sida laga soo wariyay saxaabigii Jaabir ibnu Cabdillaahi RC⁴. Midda koowaad waa middaa uu Nebigu SCW soomi jiray saddex maalmood bishii iyo maalinta caashuura. Midda labaadna waa markii Ramadaan waajib noqotay ka dib in dadku kala

3 Fatxul Baarii, 15/50.

4 al-Majmuuc 6/249; Fatxul Baarii 8/;

dooran karayeen in ay soomaan iyo in ay afuraan iyaga oo halkii soonka ku beddelanaya in ay quudiyaan hal miskiin maalintiiba.

أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ ۚ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ۚ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ ۚ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ ۚ وَأَن تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٤﴾

Dhulka Carbeed waa saxare aad u kulul in lagu soomaana wax sahlan ma aha. Qofkii xanuusan, kii safar iyo socdaal ku jira, kii aan labadaaba ahayn, waxaa u wada furnayd kala doorasho. Marxaladdan kala doorashada soonka iyo miskiin quudintu aad ayaa ay ugu habboonayd in dadku la qabsadaan soonka, waxaana la socotay dhiirrigalinta: “in aad soontaan ayaana idiin khayr badan haddii aad og tihiin.”

وَأَن تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٤﴾

Muddo ka dib waxaa soo degtay: “qofkii bisha arkaa⁵ ha soomo” oo dadkii oo dhan waajib kaga dhigtay in la soomo, marka laga reebo qofkii xanuusanaa, kii socdaalka iyo safarka ku jiray, iyo kii aan awoodin, sida waayeelka, ee cudurdaarka lahaa.

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ ۚ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ ۖ وَمَنْ كَانَ

5 Arka = bisha gaara/goobjoog u noqda.

مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ۖ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا
يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُم
وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٨٥﴾

Marxaladda saddexaad ee soonku maray waxa ay ahayd midda ugu adag. Waxa aan odhan karnaa soonku bilowgii waa uu fududaa, ka dib marxalad dhexe oo adag ayaa uu maray, ilaa ugu dambayntii uu meel dhexdhexaad ah ku negaaday oo mar labaad la fududeeyay.

Qofka isaga oo soommanaa maalintii, marka fidkii la afuro, haddii uu seexdo ama salaadda cishe tukado, halkaas ayaa soonka maalintii xigtay uga bilaabmayay, oo wax dambe ma cuni karin, ma cabbi karin, lammaanuhuna xidhiidh galmo waa ay ka caagganaayeen. Iyada oo xaalku sidaa yahay ayaa saxaabi la odhan jiray Sirmah (صرمة)⁶ oo Ansaari ahaa, isaga oo soomman, maalintaas oo dhanna beero ka shaqaynayay uu xilligii afurka afadiisi u yimid: wax la cuno ma haysaa? Mayee waan kuu doonayaa. Warin ayaa sheegaysay in uu timir u keenay oo uu yidhi timirtu laabtii ayaa ay i gubtaye wax kale ma haysaa oo ay tidhi sug aan wax diirran kuu diyaariyee. Daalkii baa inta uu ka tanbatay ayaa uu is-hayn kari waayay, xaaskiisina waxa ay soo noqotay isaga oo hurdo la dhacay markaas ayaa ay tidhi: Alla hooggaaga! Waxaa la yidhi waa ay toosisay laakiin waa uu diiday in uu cuno oo uu macsiyo ku dhaco, isaga oo leh waan seexday oo wax ma cuni karo, iyana ay leedahay waxba ma aadan seexan ee cunta cun. Maalintii xigtayna halkii ayaa uu soonkii ka sii waday ilaa uu suuxay duhurkii.

6 al-Majmuuc 6/251; Fatxul Baarii 15/56+; fatx 8/303-; fatx 8/306.

Sidii wax u dhaceen ayaa loo sheegay Nebiga SCW. Sida uu Ibnu Xajar ka soo xiganayo Ibnu Isxaaq⁷, Sirmah waxa uu ahaa dadkii Islaamka ka hor sannammada aan caabudi jirin, isaga oo waayeel ah ayaana uu Islaamay markii Nebigu SCW yimid Madiina.

Waxaa kale oo jirtay in Cumar ibnul Khaddaab RC uu habeen la soo caweeyay Nebiga SCW, ka dib markii uu guriga yimidna waxa uu u baahday xaaskiisi. Waxa ay ku tidhi anigu waan seexday. Markaa ayaa uu ku yidhi: anigu ma seexan! Waxaa isna sidaa yeelay Kacab ibnu Maalik RC.

Dhacdooyinkan isbiirsaday ayaa ay ku soo degtay aayadda soonkii galisay marxaladdii ugu dambaysay ee uu ilaa hadda ku negaaday: Habeenka soonka waxaa la idiin xalaaleeyay u tagidda xaasaskiinna—waxa ay idiin yihiin hu’ idinna waxa aad u tihiin hu’; Alle waxa uu ogaaday in aad khiyaamaynayseen nafihiinna oo waa uu idin ka tawbad aqbalay waana uu idin ka cafiyay; hadda u taga doontana wixii uu Alle idiin qoray; cuna oo cabba ilaa uu liidka cad idiin ka soocmo midka madow ilaa waaberiga; dabadeed soonka dhammaystira ilaa habeenkii; dumarkana ha la wadaagina xidhiidh taataabasho idinka oo masjidka ku ictikaafaya; taasi waa soohdimaha Alle ee ha u dhowaannina; sidaas ayaa uu Alle aayadihiisa ugu caddaynayaa dadka—laga yaabee in ay taqwo yeeshaan (dhowrsadaan).

أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ
وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ
عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَإِذَا أَنْ بَاشَرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ

7 Fatxul Baarii 8/2006.

وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ
 مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتِمُوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ
 فِي الْمَسَاجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ
 لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾

Saxaabadii aad iyo aad ayaa ay ugu farxeen aayaddani markii ay soo degtay oo culays weyn ayaa ay ka dejisay. Halkan ayaa waxaa ka bilaabatay suxuurta⁸ iyo in waqtiga ka horreeya cunto, cabbitaan, iyo wax kalaba ay bannaan yihiin.

WAAJIB

Culimada Islaamku waxa ay isku raacsan yihiin (*ijmaac*) in soonka waajibka ah uu yahay midka bisha Ramadaan. Waxaana u daliil ah in maalin uu Nebiga SCW u yimid nin oo uu su'aalo ka weydiiyay waxyaalaha waajibka ku ah ee laga rabo. Nebigu SCW waxa uu u sheegay in maalintii iyo habeenkii laga doonayo shan salaadood. Ninkii waxa uu yidhi: salaad intaa ka badan miyaa la iga rabaa? Nebigu SCW waxa uu ku yidhi: maya in aad sunnaysanaysid mooyaan e. Waxaa kale oo Nebigu SCW u sheegay in laga doonayo soonka Ramadaan. Waxa uu ninkii yidhi: soon kale miyaa la iga rabaa? Nebigu SCW waxa uu yidhi maya in aad sunnaysanaysid mooyaan e. Sakadiina sidaas oo kale ayaa loogu sheegay. Ninkii waa uu tagay isaga oo odhanaya:

8 Fatxul Baarii 8/304.

wallaahi intaa waxba ku dari maayo waxna ka dhimi maayo. Rasuulkii Alle SCW waxa uu yidhi: waa uu liibaanay haddii uu run sheegay. Xadiiska waxaa wada diiwaangaliyay Bukhaari iyo Muslim.

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ أَهْلِ نَجْدٍ تَأْتِرُ الرَّأْسَ،
يُسَمِّعُ دَوِيَّ صَوْتِهِ وَلَا يَقْفُهُ مَا يَقُولُ، حَتَّى دَنَا، فَإِذَا هُوَ يَسْأَلُ عَنِ الْإِسْلَامِ،
فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: خَمْسُ صَلَوَاتٍ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ. فَقَالَ:
هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهَا؟ قَالَ: لَا، إِلَّا أَنْ تَطَوَّعَ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:
وَصِيَامُ رَمَضَانَ. قَالَ: هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهُ؟ قَالَ: لَا، إِلَّا أَنْ تَطَوَّعَ. قَالَ: وَذَكَرَ لَهُ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الزَّكَاةَ، قَالَ: هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهَا؟ قَالَ: لَا، إِلَّا أَنْ
تَطَوَّعَ. قَالَ: فَادَّبَرَ الرَّجُلُ وَهُوَ يَقُولُ: وَاللَّهِ لَا أَزِيدُ عَلَى هَذَا وَلَا أَنْقُصُ، قَالَ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَفْلَحَ إِنْ صَدَقَ. متفق عليه.

أَنَّ أَعْرَابِيًّا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ إِذَا عَمَلْتُهُ
دَخَلْتُ الْجَنَّةَ، قَالَ: تَعْبُدُ اللَّهَ لَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ الْمَكْتُوبَةَ، وَتُؤَدِّي
الزَّكَاةَ الْمَفْرُوضَةَ، وَتَصُومُ رَمَضَانَ قَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا أَزِيدُ عَلَى هَذَا،
فَلَمَّا وَلَّى، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ
الْجَنَّةِ، فَلْيَنْظُرْ إِلَى هَذَا. متفق عليه.

Xadiisku waa asalka labaad ee diinta laga qaadanayo. Xadiiskan ayaa aan ka qaadanaynaa in aan la innagu lahayn soon ama salaad kale oo aan ka ahayn shanta salaadood iyo bisha Ramadaan. Dad macnadarar oo jecel in ay diinta wiiqaan, laakiin waayay meel ay Qur'aanka ugu soo gabbadaan, aanna ku dhicin, ayaa isku daya in ay xadiisyada Nebiga SCW wax ka sheegaan oo ku dedaala in aan la daliishan.

Sida aan soo tilmaannay, bilowgii soonka qofku isaga oo soomi kara ayaa uu kala dooran karayay in uu soomo iyo in uu miskiin cuntaysiiyo, sida ay muujinayso aayadda qaybteedani.

وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ^ط

Markii dambana waxaa xukunkaa *beddeshay* oo soonkii qasab ka dhigtay,

فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ^ط

Sidaa oo kale, aayaddan hoosana waa tii *beddeshay* xukunkii in hurdo ama salaadda cishe ka dib aan wax la

cuni karin waxna la cabbi karin,

أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ
وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ
عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالآنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ
وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ
مِنَ الْفَجْرِ

Xukun hore marka mid cusub lagu *beddelo* waxaa la yidhaahdaa kii hore waa la *nasakhay* (*mansuukh*; منسوخ), kii dambana waa *nasakhe* (*naasikh*; ناسخ). Waa lamahuraan in la kala barto xukunnada la nasakhay iyo kuwa wax nasakhay si aan go'aan qaldan loo qaadan ama aan fiqiga loogu wareerin. Qof aan labadan kala aqoonna ma fatwoon karo, garsoorna ma gali karo.

FADLIGA SOONKA

وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ^ط

Soonku waa tiir ka mid ah shanta tiir ee Islaamka, sida uu Nebigu SCW innoogu sheegay xadiiska ay diiwaangaliyeen Bukhaari iyo Muslim— Islaamka waxaa lagu dhisay shan tiir: qiridda in uusan jirin ilaah [xaq lagu caabudo] oo aan Alle ahayn, in Maxamed yahay Rasuulkii Alle, oogidda salaadda, bixinta sakada, xajka, iyo soonka Ramadaan.

بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَالْحَجِّ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ. متفق عليه.

Nebigu SCW waxa uu yidhi soonku waa gaashaan ee qofka soommani yuusan hadal xun ku hadlin, dhaqan xumana samayn, haddii cid la dirirto ama caydana, ha yidhaahdo: waan soommanahay. Intaas waxa uu Suubbanuhu SCW raaciyay: qofka soomman afkiisa urta ka soo baxda ayaa Alle agtiisa ka udgoon carafta miskiga. Intaa ka dib, Nebigu SCW waxa uu toos innoogu soo tebiyay Alle SWT oo yidhi: qofku cuntadiisi iyo cabbitaankiisi iyo

shahwadiisi ayaa uu dartay uga tagay, soonka Aniga ayaa leh, Aniga ayaana ka abaalmarinaya, wanaagguna waxa uu leeyahay toban u dhigma.

الصَّيَّامُ جُنَّةٌ، فَلَا يَرِفْتُ وَلَا يَجْهَلُ، وَإِنْ أَمَرُو قَاتَلَهُ أَوْ شَاتَمَهُ، فَلْيَقُلْ إِنِّي صَائِمٌ
مَرَّتَيْنِ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَخُلُوفٌ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى مِنْ رِيحِ
الْمَسْكِ، يَتْرُكُ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ وَشَهْوَتَهُ مِنْ أَجْلِي، الصَّيَّامُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ،
وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا.

Culimadu waxa ay yidhaahdeen¹ soonku waa gaashaan qofka ka dhowra naarta iyo wixii xumaan ah ee qofka jidkeeda qaadiin lahaa. Heerka gaashaankaasi wax ilaalinayaana hadba waxa ay ku xidhan tahay inta qofku dhowro soonka ee uu ku dedaalo in uu u guto sidii habboonayd, uuna ka dheereeyo wax kasta oo dhibaato iyo dhimaal u keenaya soonka. Hadaltiradii, xantii, afxumadii, qayladii, murankii, iyo wax kasta oo aan faa'iido lahayn waxa ay ka dhigan yihiin qof gaashaankiisi daldaloolinaya taas oo ka dhigan in uusan difaac adag u noqonayn. Taladii Nebiguna SCW waa in uu isdhowro oo xataa haddii lagu gardarroodo uu falcelintiisa ku soo koobo: “waan soommanahay” ee uusan la tirsan.

“Waan soommanahay” ma isaga ayaa naftiisa u sheegaya oo isla hadlaya si uusan u jawaabin, mise waxa uu ku odhanayaa cidda ku gardarroootay? Imaam Nawawi waxa uu yidhi labaduba waa ay wanaagsan yihiin, in uu carrabka ka yidhaahdo ayaana sii awood badan ee uusan isaga naftiisa ku waanin oo keli ah. Waxaase sii wanaagsan in uu labadaba

1 Fatxul Baarii 8/255.

sameeyo oo uu marna isagu isku waaniyo marna cidda ku gardarrootay uu ku yidhaahdo.²

Maadaama Nebigu SCW innoo sheegay in Naarta lagu hareereeyay waxyaalo ay naftu jeceshahay oo muhinaya (shahawaat), soonkuna uu wiiqo rabitaanka nafta, waa gaashaan la iskaga difaacayo Naartii. Sidaa oo kale, ajarka iyo abaalmarinta tirada badan ee soonka laga helayaa waxa ay cuslaynayaan miisaanka dhankii wanaagsanaa.

“Soonka Aniga ayaa leh, Aniga ayaana ka abaalmarinaya” macnaheeda siyaabo kala duwan ayaa ay culimadu u fasireen. Soon, salaad, xaj, sako, iyo camallada kalaba Alle ayaa leh oo dartii loo samaynayaa, abaalmarintana Isaga ayaa leh e, maxaa soonka ku gaar ah? Ibnu Xajar markii uu xadiiskan sharxayay waxa uu soo bandhigayaa sagaal fasiraadood oo ay culimo kala duwani tilmaameen³. Culimada qaar waxa ay leeyihiin soonku waa wax qarsoon oo niyadda ku xidhan, qofkuna sida salaadda oo kale ma samaynayo dhaqdhaqaaq dadka kale u muuqda. Sidaas awgeedna, istusnimo boos kuma laha oo waxa uu cibaadooyinka kale dheer yahay daacadnimadaa dheeraadka ah ee qofka Alle oo keli ah uu og yahay in uu soomman yahay iyo in kale.

Fasiraad kale waxa ay leedahay Alle ayaa ogsoon abaalmarintiisu inta ay le’eg tahay. Cibaadooyinka kale waxaa la innoo sheegay in abaalmarintooda la labalaabo ilaa 700 oo jeer. Laakiin soonku ma laha xadkaa sare oo Alle ayaa isku koobay ogaanshaha heerka abaalmarintiisu gaadhayso. Culimadu waxa ay leeyihiin maadaama soonku yahay rabitaankii nafta oo laga soomay, Alle ayaa

2 Fatxul Baarii 8/257.

3 Fatxul Baarii 8/261-7

ballanqaaday in dadka sabra abaalmarintooda loo oofin doono xisaabin la'aan.

إِنَّمَا يُوفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿١٠﴾

az-Zumar: 10.

Ibnu Xajar waxa uu leeyahay: sida caadada ah marka deeqsigu yidhaahdo qofkaa anigaa si gaar ah wax u siinaya, waxa ay astaan u tahay in uu wax weyn bixinayo. Markaa in Alle abaalmarinta soonka gaar u sheegtay waxaa laga qaadanayaa in ay tahay abaalmarin aad u weyn.

وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ

Fasiraad kale ayaa waxa ay leedahay: Alle SWT uma baahna cunto iyo wax la mid ah oo waa ka hufan yahay baahiyaha makhluuqaadka. Markaa qofka soomay waxa uu Alle ugu dhowaaday tilmaan ka mid ah tilmaamihii Alle, taas ayaana soonka ka soocda cibaadooyinkii kale.

Ibnu Xajar waxa uu leeyahay culimadu waxa ay isku raaceen in soonka laga hadlayaa uu yahay midka ka badbaaday macaasi hadal iyo ficilba.

***

Ajarka soonka laga helo waxaa dheer in dembina lagu dhaafo. Sida aan ugu tagi doonno soonka sunnaha ah, soonka maalinta carafa iyo maalinta caashuuraba Alle

dembiyada ayaa uu ku dhaafaa. Sidaas oo kale, Ramadaan ka Ramadaan qofku haddii uu ka fogaado dembiyada waaweyn, Alle waxa uu u dhaafaa dembiyada yaryar ee ka dhaca.

الصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ، وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ، وَرَمَضَانُ إِلَى رَمَضَانَ؛ مُكْفَرَاتٌ مَا بَيْنَهُنَّ إِذَا اجْتَنَبَ الْكَبَائِرَ.
رواه مسلم (٢٣٣).

Nebigu SCW waxa uu yidhi: qofkii Ramadaan sooma iyada oo ay ka tahay rumayn Alle iyo in soonku waajib ku yahay; iyo ajardoonnimo, waxaa loo dhaafaa dembiyadiisi hore.

مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ
رواه البخاري (٢٨)، ومسلم (٧٦٠).

***

Nebigu SCW waxa uu yidhi: Jannadu waxa ay leedahay albaab la yidhaahdo Wabxiye (ar-Rayyaan) oo maalinta qiyaame ay Jannada ka galayaan kuwii soomi jiray, cid aan iyaga ahayna gali mayso; waxaa la odhanayaa meeye kuwii soomi jiray, markaas ayaa ay istaagayaan marka ay galaanna waa la xidhayaa oo cid kale gali mayso.

إِنَّ فِي الْجَنَّةِ بَابًا يُقَالُ لَهُ الرَّيَّانُ، يَدْخُلُ مِنْهُ الصَّائِمُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، لَا يَدْخُلُ مِنْهُ أَحَدٌ غَيْرُهُمْ، يُقَالُ: أَيْنَ الصَّائِمُونَ، فَيَقُومُونَ لَا يَدْخُلُ مِنْهُ أَحَدٌ غَيْرُهُمْ، فَإِذَا دَخَلُوا أُغْلِقَ، فَلَمْ يَدْخُلْ مِنْهُ أَحَدٌ.

Bukhaari 1896.

Albaabkan Jannadu waxa uu u gaar yahay dadkii soonka badnaa. Xadiis kale ayaa sheegaya in qofkii ahlu salaad ahaa looga yeedhayo albaabka salaadda, qofkii ahlu jihaad ahaana albaabka jihaadka, qofkii ahlu soon ahaana albaabka Rayaana. Qofkii ahlu sadaqo ahaana albaabka sadaqada. Abuu Bakar RC oo goobta joogay ayaa Nebiga SCW weydiyay: Rasuulkii Allow ma jiraa qof albaabbadaas oo dhan looga wada yeedhayaa? Nebigu SCW waxa uu yidhi: haa, waxaanna rejaynayaa in aad ka mid noqotid.

مَنْ أَتَّفَقَ زَوْجَيْنِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، نُودِيَ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ: يَا عَبْدَ اللَّهِ هَذَا خَيْرٌ، فَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصَّلَاةِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الصَّلَاةِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجِهَادِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الْجِهَادِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصِّيَامِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الرِّيَّانِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصَّدَقَةِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الصَّدَقَةِ، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: يَا أَبَايَ أَنْتَ وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا عَلَى مَنْ دُعِيَ مِنْ تِلْكَ الْأَبْوَابِ مِنْ ضَرُورَةٍ، فَهَلْ يُدْعَى أَحَدٌ مِنْ تِلْكَ الْأَبْوَابِ كُلِّهَا؟ قَالَ: نَعَمْ، وَأَرْجُو أَنْ تَكُونَ مِنْهُمْ.»

Bukhaari 1897.

Albaabka ahlu soonku waxa uu leeyahay magac ku habboon dadkii soomi jiray ee harraadka u badheedhi jiray. Alle waxa uu u sameeyay albaab harraadkii ka tira oo dhanqalankii ka wabxiya, oo magiciisa naftu ku faraxdo.

Nebiga SCW waxaa laga soo wariyay in habeenka koowaad ee Ramadaanta la xidho shayaadiinta, in la xidho albaabbada Naarta oo aan midkoodna la furin, in la furo albaabbada Jannada oo aan midkoodna la xidhin, ka dibna uu mid yeedhayaa ku dhawaaqo: qofkii khayr doonayoow soo dhowoow, qofkii shar doonayoowna gaabso. Xadiiska oo ereyadiisii qayb ka mid ahi ay hoos ku qoran yihiin waxa uu ku diiwaangashan kutub badan oo xadiiska ururiyay, sida Bukhaari, Muslim, Tirmidi, Ibnu Khuzaymah, Ibnu Xibbaan, ikk, isaga oo ereyo kala duwan ku yimaadda.

إِذَا كَانَ أَوَّلُ لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ صُفِّدَتِ الشَّيَاطِينُ مَرْدَةُ الْجَنِّ ، وَغُلِّقَتْ أَبْوَابُ النَّارِ فَلَمْ يُفْتَحْ مِنْهَا بَابٌ ، وَفُتِحَتْ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ فَلَمْ يُغْلَقْ مِنْهَا بَابٌ وَنَادَى مُنَادٌ : يَا بَاغِيَ الْخَيْرِ أَقْبِلْ وَيَا بَاغِيَ الشَّرِّ أَقْصِرْ .

إِذَا جَاءَ رَمَضَانَ فَتُحْتَفَتُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ .

إِذَا دَخَلَ شَهْرُ رَمَضَانَ فَتُحْتَفَتُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ ، وَغُلِّقَتْ أَبْوَابُ جَهَنَّمَ ، وَسُلِّسَتْ الشَّيَاطِينُ .

Siyaabo kala duwan ayaa ay culimadu u fasireen katiinadaynta iyo xidhitaanka shayaadiinta. Culimada qaar ayaa tilmaamaya⁴ in shayaadiinta la xidhayaa ay yihiin kuwa samada kora si ay warkeeda u soo xadaan. Waxaa kale oo ay sheegeen in ay suuragal tahay in xidhitaankoodu ku kooban yahay habeenkii oo ay maalintii fasaxan yihiin. Waxaa iyaduna suuragal ah in aan caadi ahaan la xidhin ee ujeedku yahay in saamayntoodi yaraatay maadaama soonkii wiiqay

4 Fatxul Baarii 8/284.

shahwooyinkii iyo rabitaannadii dadka oo ay Qur'aan iyo dikri ku mashquulsan yihiin.

Haddii shayaadiintii la xidhay, maxaa dhibaato iyo macsi u dhacaan bisha Ramadaan? Shaydaanku ma aha sababta keli ah ee keenta arrimahan. Sharku kuma koobna shayaadiinta ee naftuba qayb ayaa ay ku leedahay. Markii uu Alle SWT ka hadlayay reer Banuu Israa'iil waxa uu sheegay in markii uu Rasuul ula yimaaddo wax aysan NAFAHOODU jeclaysanba, ay rusushaas qaybna beenin jireen qaybna dili jireen:

كَلَّمَا جَاءَهُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنفُسُهُمْ فَرِيقًا كَذَّبُوا وَفَرِيقًا
يَقْتُلُونَ

Saxaabadii dagaalkii Uxud dhabarka jeedisay markii uu ka hadlayay, Alle SWT waxa uu sheegay in shaydaanku kaga faa'iidaystay wixii ay galabsadeen awgii.

إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا

Nafta sharka wadda waxaa dheer, maadaama waxa la xidhayaa ay yihiin belaayada sharka ku gaammuray, shayaadiintii yaryaraa baa weli jooga oo hawshoodii wata. Waa la innoo fududeeyay ee dhibtii lama wada faydin waana in laga dabbaasho.

In mooryaantii shayaadiinta la xidhay waxaa innoogu filan sida dad badani daacada Alle diyaar ugu yihiin bishan ee khayrku u bato. Qaar aan sannadka dhan tukan baa Ramadaanta masaajidda tuban oo cibaadaysanaya. Kuwo

aan waxba bixin jirin baa sadaqo kala farraqaya. Kuwo macsida aan u nasan jirin baa cumro iyo cibaado aadaya, iwm.

Xidhitaanka shayaadiintu waa fududayn Alle u samaynayo addoomihiisa khayrka raba. Qof uusan soonku khusayn, ama aan danba ka lahayni in uu helo hawl fududayntii iyo barakadii Ramadaanta uma badna. Waana arrin ay culamadu tilmaameen markii ay ka hadlayeen xidhitaanka shayaadiinta iyaga oo sheegay in yaraanshaha saamaynta Shaydaanku uu ku xidhan yahay hadba sida qofku u guto waajibkii Ramadaanta⁵. Qof aan soonkii lagu lahaa gudani ma helayo ilaalintii lagaga xannibayay shaydaankii caqabadda ku noqon lahaa ee cibaadada iyo khayrka ka horjoogsan lahaa.

In qofkii daacada Alle ka fogaada lagu fasaxayo shaydaanka waxa ay ka muuqataa aayadda uu Alle SWT ku leeyahay:

وَمَنْ يَعِشْ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُقِضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ

Nebiguna SCW waxa uu xadiis uu Imaam Muslim diiwaangaliyay ku sheegay in qof kasta lagu lammaaniyay qareen jinka ka mid ah. Markii ay saxaabadu yidhaahdeen xataa adiga? Nebigu SCW waxa uu yidhi xataa aniga waa uu i weheliyaa ee Alle ayaa iigu kaalmeeyay oo waa uu Muslimay wax aan khayr ahaynna ima faro. Xadiisku waxaa kale oo uu tilmaamay in sidaa oo kale malag ku lamaan yahay qofka.

5 Fatxul Baarii 8/285.

مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَقَدْ وَكَّلَ بِهِ قَرِينُهُ مِنَ الْجِنِّ قَالُوا وَإِيَّاكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ
وَإِيَّايَ إِلَّا أَنَّ اللَّهَ أَعَانَنِي عَلَيْهِ فَأَسْلَمَ فَلَا يَأْمُرُنِي إِلَّا بِخَيْرٍ حَدَّثَنَا أَبُو الْمُثَنَّى
وَأَبْنُ بَشَّارٍ قَالَا حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ يَعْنِيَانِ ابْنُ مَهْدِيٍّ عَنْ سُفْيَانَ ح وَحَدَّثَنَا أَبُو
بَكْرٍ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ آدَمَ عَنْ عَمَّارِ بْنِ رَزِيقٍ كِلَاهُمَا عَنْ مَنْصُورٍ
بِإِسْنَادٍ جَرِيرٍ مِثْلَ حَدِيثِهِ غَيْرَ أَنَّ فِيهِ حَدِيثَ سُفْيَانَ وَقَدْ وَكَّلَ بِهِ قَرِينُهُ مِنَ الْجِنِّ
وَقَرِينُهُ مِنَ الْمَلَائِكَةِ.

Qariinka qofka lagu lammaaniyay ee xumaha u qurxiya, kuna dhiirriya, waxaa weheliya shayaadiin iyagu hawlo gaar ah u xilsaaran, sida kuwa dadka salaadda ka waswaasiya, iwm. Qariinku ma ku jiraa maradada (kuwa madaxa adag ee dhibta badan) shayaadiinta ee xadiisku tilmaamay in bisha Ramadaan la xidho? Haddii uusan ku jirin, saamayntiisuna ku badan tahay qofka macsida badan, miyaanay taasi fasiraad u noqon karin sharka qofka ka dhaca Ramadaanta gudaheeda?

Dhibaato ma laha in qofku isweydiyo: haddii shayaadiintii la xidhay maxaa weli sharkii u socdaa?, ama xidhitaankoodu waa noocaa?, iwm. Dhibtu waa marka qofku aragti isaga la qummanaatay uu ka dhigo xujo lagu burin karo xadiisyada sugan ee Nebiga SCW. Xujo adag oo lagu qanci karo oo lagu diidi karo xadiiskan sugani ma jirto. Wuxuba waa “waxay aniga ila tahay”.

Shaydaan baa la xidhay. Sidee loo xidhay waxaa ka horraysa in shaydaankan sida uu yahay la ogaado. Maadaama aynaan arki karin gebigiisaba, sida loo xidho in aynu isku hawlinaa waa iska waqti lumis iyo iskallifid aan dheef lahayn. Waa la xidhaa sida xadiisku sheegay. Qaabka loo xidhana *Allaahu aclam*. In aan qaabkii fahmi waynaa ma

keenayso in aan dafirno. Armaa “*force field*” aysan ka gudbi karin lagu xidhaa dee!

Shayaadiinta oo caalamul qayb innaga ah iska daaye, sayniskii ay aadanuhu heerka sare ka gaadheen ayaa ay ka buuxaan waxyaalo fahankoodu adag yahay: ka warran sifada “*quantum mechanics*” leedahay ee keenaysa in qurubku (sida elektoroon) uu labo meelood joogi jaro isku waqti (waaba adiga oo isla hadda wada jooga Muqdisho iyo Hargeysa—Awliyo Alle).

Xadiiska sheegaya in shaydaanku uu dadka u dhex qulqulo sida dhiiggu u dhex qulqulo, isna ma muujinayo in aan shayaadiinta qaarkood la xidhin bisha Ramadaan. Xadiiskan waxaa ku xusan Nebiga SCW oo Ramadaan tobankii dambe ictikaaf ku jira in ay soo booqatay Ummul Mu’miniin Safiyah, cabbaar markii ay sheekaysteen ee ay laabanaysay ayaa Nebigu SCW istaagay oo raacay. Kadinkii masjidka markii ay marayeen ayaa waxaa soo maray labo nin oo saxaabadii ka mid ah kuwaas oo salaamay. Nebigu SCW inta uu joojiyay ayaa uu u sheegay in haweenayda la socotaa ay tahay Safiyah. Inta ay isku naxeen ayaa ay yidhaahdeen: Subxaanallaah Rasuulkii Allow! Nebigu SCW waxa uu yidhi: Shaydaanku sida dhiigga ayaa uu aadanaha u dhex socdaa, waxaanna ka cabsaday in uu qalbigiinna wax galiyo! Tuhun in ay qaadaan ayaa uu Nebigu SCW ka ilaalinayay. Xadiiskan waxaa weriyay Bukhaari.

Maxaa diidaya in uusan markaa shaydaan weheline tuhun naftooda galo, hadhow marka la soo daayana uu shaydaankii tuhunkaa dhuxulo sii saaro ilaa uu faraha ka baxo? Sidii aan kor ku xusayna, maxaa diidaya in qariinka qofka la socdaa uu ka badbaado xadhigga?

Mid baase jirta, waana in uusan jirin noole gaarkiisa u taagan oo shaydaan la dhahaa. Alle waxa uu innoo sheegay jin iyo insi uu cibaadadiisa u abuuray, iyo malaa'ig. Shaydaannimadu waa tilmaan iyo sifo nooluhu qaato oo labada noole ee ikhtiyaarka leh: jin iyo insi, midkoodba qaadan karo.

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنسِ وَالْجِنِّ يُوحَىٰ بَعْضُهُمْ
إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا

مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ

Ibliis waxa uu ka mid ahaa jinka oo Muslim iyo gaalba leh.

إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ

Laakiin markii Ibliis ay shaqaawadiisi/ dhibtiisi ka qaalib noqotay ayaa tilmaantii ay magiciisi ka dhigantay oo marka si guud loo adeegsado shaydaan ay u noqotay isaga iyo durriyaddiisa. Marar badanna Qur'aanku sidaas ayaa uu u adeegsadaa.

يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ
يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْآتَهُمَا إِنَّهُ يَرَакُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ
حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ

وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ

وَوَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ^ط وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ
 دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي^ط فَلَا تَلُمُونِي وَلُومُوا أَنْفُسَكُمْ مَا أَنَا
 بِمُصْرِخِكُمْ وَمَا أَنْتُمْ بِمُصْرِخِي^ط إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُ
 إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

Xadiiska Nebiga SCW waxaa cimrigoodi ku dhammeeyay kumannaan culimo ah oo Alle ku ilaaliyay. In si sahlan loo dafiro xadiis intaas oo caalim ay sugnaantiisa isku raaceeni waa ayaandarro iyo marin habow.

Alle xaqaa ha innagu sugo. Aamiin

***

Fadliga soonka waxaa ka mid ah in uu qofka ka fogeeyo Naarta. Waxa aan hore uga soo hadalnay in uu gaashaan u yahay qofka oo uu Naarta ka dhowro. Xadiiskan hoosana Nebigu SCW waxa uu ku sheegay in qofkii hal maalin Alle dartii u sooma, maalintaa darteed Naarta laga fogeeynayo toddobaatan sano.

ما من عبد يصوم يوماً في سبيل الله عز وجل ، إلا بعد الله عز وجل بذلك
 اليوم وجهه عن النار ، سبعين خريفاً .

الراوي : أبو سعيد الخدري | المحدث : الألباني | المصدر : صحيح النسائي
 | الصفحة أو الرقم : ٢٢٤٧ | خلاصة حكم المحدث : صحيح | التخریج :
 أخرجه النسائي (٢٢٤٨) واللفظ له، وأخرجه البخاري (٢٨٤٠) مختصراً،
 ومسلم (١١٥٣) باختلاف يسير

AXKAAMTA
SOONKA

فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ

CIDDA SOONKU KU WAAJIBAYO

YAA LAGA RABAA?

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ
الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَن كَانَ
مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا
يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُم
وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٨٥﴾

Soonka Ramadaan waxaa uu waajib ku yahay qof kasta oo Muslim ah oo qaangaadh ah, caqligiisu fayow yahay, daahir ah, awoodna u leh in uu soomo¹. Qofka shuruuddaa laga helo ayaa laga doonayaa in uu bisha Ramadaan soomo. Haddii uu safar iyo socdaal ku jiro, ama uu bukaan yahay oo uusan cudur haya dartii u soomi karin bisha Ramadaan, waxaa laga doonayaa in uu dib ka qalleeyo oo uu gudo maalmihii uusan soomin, marka uu awoodo.

1 al-Majmuuc 6/253.

Ilmaha yar ee aan weli qaangaadhin iyo qofka aan miyir qabin xil ma saarna sidoodaba, oo Nebiga SCW ayaa xadiis ku sheegay in qalinkiiiba laga dulqaaday oo aan wax dembi ah loo qorayn.

رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثٍ: عَنْ الصَّبِيِّ حَتَّى يَبْلُغَ وَعَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يُفِيْقَ.

Laakiin, ilmaha in lagu tarbiyeeyo oo la baro soonka isaga oo yar, si uu ula qabsado, waa masuuliyad waalidka saaran. Ma aha in la garaaco ee waa in loo xiisagaliyo oo lagu dhiirrigaliyo in ay soomaan. Saxaabadu waxa ay ku maaweelin jireen ciyaar ay gaajada ku illowsiiyaan.

أَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَدَاةَ عَاشُورَاءَ إِلَى قُرَى الْأَنْصَارِ، الَّتِي حَوْلَ الْمَدِينَةِ: مَنْ كَانَ أَصْبَحَ صَائِمًا، فَلْيَتِمَّ صَوْمُهُ، وَمَنْ كَانَ أَصْبَحَ مُفْطَرًا، فَلْيَتِمَّ بَقِيَّةَ يَوْمِهِ. فَكُنَّا، بَعْدَ ذَلِكَ نَصُومُهُ، وَنُصَوِّمُ صِبْيَانَنَا الصِّغَارَ مِنْهُمْ إِنْ شَاءَ اللَّهُ، وَنَذْهَبُ إِلَى الْمَسْجِدِ، فَتَجْعَلُ لَهُمُ اللَّعِبَةَ مِنَ الْعِهْنِ، فَإِذَا بَكَى أَحَدُهُمْ عَلَى الطَّعَامِ أَعْطَيْنَاهَا إِيَّاهُ عِنْدَ الْإِفْطَارِ.

أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ (١٩٦٠)، وَمُسْلِمٌ (١١٣٦).

In carruurta la soomin jiray waxaa kale oo daliil u ah in xilligii Cumar RC loo keenay nin cabsan maalin Ramadaan. Cumar waxyaalihii uu ku canaantay waxaa ka mid ahayd: ma iyada oo carruurtii soomman tahay baa aad sidan samaynaysaa! Ka dibna waxa uu amray in lagu dhufto 80 jeedal waxaana loo masaafuriyay Shaam oo uu Cumar RC u eryi jiray qofkii uu dhibsado.²

2 Fatxul Baarii 8/445.

Qofkii miyirqab la'aan darteed waajibkii soonku uga dhacay haddii uu miyirsado, loogama baahna in uu qalleeyo soonkii ka tagay, oo xilba ma saarnayn sida ilmaha yarna weeyaan. Laakiin, qofkii miyirdoorsoomay ee suuxay ama kooma galay, waxaa loo xisaabinayaa xanuun iyo cudur oo marka uu caafimaado ayaa laga doonayaa in uu gudo wixii dhaafay.

Sidaa oo kale, haweenka toddobaadkii dhiigga caadada ku jira ama ummulaha ah dib ayaa ay ka gudayaan soonka ee lagama doonayo in ay soomaan iyaga oo aan dahaaro qaadan. Soonka iyo salaaddu dahaaro la'aan ma ansaxayaan, sidaas awgeed ayaa dumarkan looga doonayaa in ay afuraan oo ay dib ka gudaan soonkii. Dahaaro la'aan in lagu soomaa waa sidii in dahaaro la'aan la tukado oo ma aha wax bannaan waana lagu dembaabayaa. Salaaddii ka tagtay lagama rabo. Caa'isha RC oo la weydiiyay waxa ay tidhi: Waxaa nala amri jiray in aan qallaynno soonkii ee nala ma amri jirin in aan qallaynno salaaddii.

كنا نؤمر بقضاء الصوم ولا نؤمر بقضاء الصلاة

Saxaabadu RC marka ay yidhaahdaan *waa nala amri jiray* ama *waa nala amray*, cidda amarka bixinaysaa waa Nebiga SCW. Maalintii shan salaaddood weeye, haddii la yidhaahdo dhawr maalmood salaaddood qalleeyana waa hawl culus oo adag. Laakiin, soonka oo dhan ayaa 29-30 maalmood ah sannadkii. Markaa waa fududayn diintuna dhibaato iyo culays ma aha.

وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ^٣

al-Xaj: 78.

Isla halkan waxaa soo galaya labo nooc oo dadka ah oo aan laga rabin in ay soomaan maadaama uu culays weyn ku yahay; waa qofkii waayeelka ahaa ee soonku aad u dhibayay iyo qofkii bukaanka ahaa ee aan la sugayn in uu ka bogsoodo (*terminal illness*). Labadan lagama rabo in ay soomaan. Iyaga waxaa weli u jira xukunka soonkii marxaladdii labaad ee ay aayaddani sheegtay:

أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ^٤ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامٍ مِسْكِينٍ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٧٨﴾

Maalin kasta oo soon ah booskeedi waxa ay bixinayaan fidyo ah hal mud³ oo cunto ah, taas oo quudinaysa hal miskiin. Waxaa kale oo u furan in koox masaakiin ah cunto loo sameeyo oo hal mar bishiiba sidaa lagu gudo. Cunto gaar ah ma jirto ee waa hadba degaanka uu joogo waxa laga cuno.

وروى البخاري (٤٥٠٥) عن ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: لَيْسَتْ بِمَنْسُوحَةٍ هُوَ الشَّيْخُ الْكَبِيرُ وَالْمَرْأَةُ الْكَبِيرَةُ لَا يَسْتَطِيعَانِ أَنْ يَصُومَا فَيُطْعِمَانِ مَكَانَ كُلِّ يَوْمٍ مِسْكِينًا.

قال البخاري: وَأَمَّا الشَّيْخُ الْكَبِيرُ إِذَا لَمْ يُطِيقِ الصَّيَامَ فَقَدْ أَطْعَمَ أَنْسَ بَعْدَ مَا

3 Mud: inta ay qaadaan labo sacab oo dhexdhexaad ah.

كَبَرِ عَامًا أَوْ عَامَيْنِ كُلَّ يَوْمٍ مَسْكِينًا حُبْزًا وَلَحْمًا وَأَفْطَرَ أَهْلًا.

عن عطاء عن أبي هريرة رضي الله تعالى عنه قال من أدركه الكِبَرُ فلم يستطع أن يصوم رمضان فعليه لكل يوم مَدٌّ من قمح. رواه الدارقطني (٢٠٨/٢)

وقال ابن عمر رضي الله عنهما: إذا ضعفت عن الصوم أطعم عن كل يوم مَدًّا.

أن أنسًا ضعف عن الصوم عامًا قبل وفاته، فأفطر وأطعم.
المجموع 6/260

Xanuunnada aan la rejaynayn in laga kaco qofku iskama go'aansanayo ee waxa ay u baahan tahay in diktoor caafimaad laga la tashado, maadaama ay jiraan kuwo uu qofku soomi karo isaga oo qaba. Qofka xusuustii ka tagtay, ee isku darsamay, isaga waxba lagama rabo oo xilkiiba waa uu ka dhacay. Xanuunnada kansarka meeshii u dambaysay ah, kelyaha fadhiista ee la miirayo, macaanka / sonkorta, iyo wixii la mid ah ee aan qofku la soomi karin, badanaana aan laga bogsoon ayaa loo jeedaa halkan.

Qofkii aan haysan wax uu masaakiin siiyo dhibaato ma saarna oo Alle qofna ma saaro wax uusan awoodin.⁴

BUKAAN

Qofkii isaga oo soomman xanuun qabto, waxaa u bannaan in uu soonkii jabiyo oo uu dib ka qalleeyo. Xanuunka loo afurayaa waa midka dhibaato muuqata qofka gaadhsiinaya ee qasab ma aha in la sugo inta uu gaadhayo heer aysan u

4 al-Majmuuc 6/262.

suuragalayn in uu soomo.⁵

Qofku haddii uu aad ugu dhibaatoodo gaajadii iyo harraadkii, oo uu naftiisa u baqo, waxaa u furan in uu soonka jabiyo xataa haddii uu caafimaad qabo oo uu hadhow sidii qofka buka qalleeyo⁶. Alle SWT waxa uu yidhi: Ha dilina nafhiinna/ naftiinna ha halaagina.

وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿٢٩﴾

an-Nisaa': 29.

وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ

al-Baqarah: 195.

MUSAAFIR

Qofkii socdaalka ahaa waxaa u bannaan in uusan soomin xilligaa uu safarka yahay ee uu dib ka qalleeyo. Laakiin, waa in uu yahay wax safar lagu tilmaami karo ee uusan ahayn meel halkan ah oo dhow oo aan dhibaato iyo culays keenayn in soonkii looga tago. Culimo badan waxa ay sheegaan qiyaastii 83 kiiloomitir (dhinac kasta) iyo wixii ka badan in loo afuri karo uun. Qaarna waxa ay tilmaameen in wixii safar lagu tilmaami karaba loo afurayo. Waxaa kale oo loo baahan yahay in ujeedka safarku yahay wax bannaan. Safar xaaraan ah soonkii looga tagi maayo⁷.

⁵ al-Majmuuc 6/261.

⁶ al-Majmuuc 6/262.

⁷ al-Majmuuc 6/265.

Qofku isaga oo degaankiisi jooga oo soon ku waaberistay haddii uu safar galo, waa in uu soonkii dhammaysto ayaa ay leeyihiin culimadeenna Shaaficiyada, Maalikiyada iyo Xanafiyadu.

Qofkii musaafirka ahaa haddii uu yimaaddo degaan laga soomman yahay ama uu kiisii ku soo noqdo, waxaa habboon in uusan dadka aan xaaladdiisa ogeyn hortooda wax ku cunin. Qofka buka iyo dumarka cudurdaarka lehna waa la mid. Tani waxa ay ilaalinaysaa xurmadii maalinta Ramadaan ee la soomman yahay, qofkiina waxa ay ka dhowraysaa in la tuhmo oo wax laga sheego.

***

Qofkii cudurdaarka safar ama xanuun ku afuray maalin Ramadaan, uma bannaana in uu soon kale (qalle, sunne, nadar, kafaaro) soomo. Arrintan culimada Islaamka intooda badan waa ay qabaan. Tusaale ahaan, haddii qofku magaalo kale u safro oo inta uu joogo uu safarkii dartii Ramadaan soomi waayo, laakiin uu yidhaahdo soon kale ayaan soomayaa Ramadaanna hadhow baan gudayaa illeen musaafir baan ahaye, soonkaasi ansax ma aha. In Ramadaan laga daayay waxaa keentay in safarka loogu dhib yareeyo, haddiiba uu soomi karo waa in uu Ramadaan soomaa⁸.

***

Musaafirkii haddii uu maalin Ramadaan gurigiisi ku soo noqdo isaga oo afuran, oo uu gurigii ugu yimaaddo

8 al-Majmuuc 6/268.

xaaskiisi oo dhiig ka daahirsatay ama xanuunsanayd oo inta ay ka bogsootay afuran, waxa ay u dhaqmayaan sidii dad aan soommanayn oo xidhiidhkii gogoleed waa uu u furan yahay⁹.

***

HAWEENAYDA UURKA LEH IYO HOOYADA NUUJINAYSA

Waxa ay la xukun yihiin qofka caadiga ah ee caafimaadka qaba oo soonkii waa laga rabaa. Laakiin, haddii ay u baqaan naftooda ama nafta ilmaha ama labadaba, waa la oggol yahay in ay afuraan, oo waxa ay la mid noqonayaan qofkii bukaanka ahaa.

Culimadu intaa waa ay isku raaceen. Laakiin, maadaama meel kale looga qiyaas qaadanayo, waxa ay ku kala duwan yihiin sidii soonkaa loo gudi lahaa.

Shaaficiyadu waxa ay yidhaahdeen haddii ay naftooda u baqaan waxa ay la mid yihiin qofkii bukaanka ahaa oo maalmihii ka tagay ayaa ay qallaynayaan. Haddiise ay ilmaha u baqaan, inta ay qalleeyaan, ayaa ay bixinayaan fidyo (mud cunto ah maalintii ka tagtayba). In fidyo la bixiyo waxaa iyaguna qaba Xanaabilada. Maalikiyadu waxa ay kala qaadeen labadii xaaladood oo maadaama uurku qayb ka yahay haweenayda, waxa ay yidhaahdeen sidii bukaan weeyaan ee fidyo lagama rabo, laakiin hooyada nuujinaysa waa laga rabaa oo waxa ay u afurtay sabab jidhkeeda ka baxsan. Xanafiyadu waxa ay qabaan in ay qallaynayaan sida

---

9 al-Majmuuc 6/268.

qofka buka ee aan marna fidyo laga rabin. Afartii mad-hab halkaas ayaa ay kala taagan yihiin¹⁰.

Waxaa iyaduna jirta in labada saxaabi ee Cabdullaahi ibnu Cabbaas RC iyo Cabdullaahi ibnu Cumar RC ay iyagu qaateen qiyaastii qofka waayeelka ah oo ay yidhaahdeen ma qallaynayaan ee mud cunto ah ayaa ay maalintii bixinayaan.

Dood marka ay timaaddo waxa lagu kala duwan yahayna uusan badnayn, waxaa habboon in qofku dhowrsado oo uu qaato midda ay ugu dhowdahay in aan wax loo raacanayn (*al-axwad*), waana midda Shaaficiyada iyo Xanaabilada ee qallihii iyo fidyada israacinaysa haddii cidda loo baqayaa ay tahay ilmaha uurka ku jira ama naaska nuugaya.

QALLAHA¹¹

Soon waajib ah in cudurdaar la'aan looga tago ama loo jabiya waa dembi. Qofkana waxaa laga rabaa in uu Alle uga toobad keeno dembigaa uu u badheedhay, kana baryo in uu toobaddiisa aqbalo. Culimadu waxa ay intaa raaciyaan in ciqaab ahaan laga rabo in uu maalintaa inta ka dhiman soomo hadhowna qalleeyo maalintii¹². Cali ibnu Abii Daalib RC iyo Ibnu Mascuud RC ayaa laga wariyaa in ay yidhaahdeen xataa hadduu weligii soomo maalintaa ma wada gudi karo. Sidaa oo kale ayaa uu yidhi Abuu Hurayrah RC¹³. Macnuhu ma aha in aan qallihii ka ansaxayn ee waa in soonka maalin Ramadaan oo ciyaar looga tagay ay adag

10 al-Majmuuc 6/274.

11 Fatxul Baarii 8/420+/ al-Majmuuc, 6/409-421/ al-Majmuuc 6/358-9.

12 al-Majmuuc 6/358-60.

13 Fatxul Baarii 8/365-7.

tahay in la sameeyo wax u dhigma oo aan fadligii la wada haleelayn¹⁴.

Soonkii qofka ka tagay iyo kii ka jabayba waxaa laga rabaa in uu qalleeyo marka uu awoodo.

Soonkii qofka ka tagay marka la qallaynayo qasab ma aha in la isku xejiyo maalmihii¹⁵. Sidaa oo kale, qasab ma aha in fursadda ugu horreysaba uu qalleeyo, oo tusaale ahaan, musaafirkii marka uu noqdaba lagama rabo in uu soonkii degdeg u qalleeyo, waana sida ay culimada intooda badan qabaan¹⁶. Muhiimaddu waa in tiradii tagtay la gudaa.

Caa'isha RC ayaa laga soo wariyay in ay tidhi: waxaa dhici jirtay in soon Ramadaan la igu lahaado, oo aanan awoodin in aan qalleeyo ilaa Shacbaan.

سَمِعْتُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، تَقُولُ: كَانَ يَكُونُ عَلَيَّ الصَّوْمُ مِنْ رَمَضَانَ، فَمَا أُسْتَطِيعُ أَنْ أَقْضِيَ إِلَّا فِي شَعْبَانَ. قَالَ يَحْيَى: الشُّغْلُ مِنَ النَّبِيِّ أَوْ بِالْنَبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ (١٩٥٠)، وَمُسْلِمٌ (١١٤٦)

Warin kale ayaa ku daraysa in ay sidaa ahayd ilaa Nebiga SCW laga oofsaday.

مَا كُنْتُ أَقْضِي مَا يَكُونُ عَلَيَّ مِنْ رَمَضَانَ ، إِلَّا فِي شَعْبَانَ ، حَتَّى تُؤَيِّدَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
صَحِيحُ التِّرْمِذِيِّ ٧٨٣

14 Fatxul Baarii 8/366.

15 al-Majmuuc 6/411.

16 Fatxul Baarii 8/421.

Qof soon Ramadaan lagu lahaa ayaa weyddiiyay Abuu Hurayra RC in uu soomi karo soonka sunnaha ah ee tobanka hore ee Muxarram inta uusan qallihii Ramadaan gudin. Abuu Hurayra waxa uu ugu jawaabay: May, ku bilow xaq Alle ka dibna sunnayso inta aad rabtid. Caa'isha RC iyadana sidaas oo kale ayaa laga soo wariyay¹⁷.

Qofkii oo soon Ramadaan lagu leeyahay haddii Ramadaan kale soo gasho, maxaa laga rabaa? Sida saxaabo dhawr ah laga soo wariyay, soonkii lagu lahaa marka uu qallaynayo waa in uu raaciyaa quudinta miskiin maalin kasta oo lagu lahaa. Sidaas ayaa ay culimadu u badan yihiin iyada oo laga dabqaadanayo fatwooyinkii saxaabadaas¹⁸. Laakiin, ma jiro xadiis Nebiga SCW laga soo wariyay oo sidaas sheegay¹⁹. Qofkii awooda in uu iska bixiyo ayaa fican oo uu ku dedaalo in aan isaga wax loo raacan ee haddii ay mid noqonayso uu isago dheeraad sameeyo. Xadiiska Caa'isha RC ee sheegayay in ay Shacbaan qallayn jirtay soonkii lagu lahaa waxa uu muujinayaa in ay ku dedaalaysay in aan Ramadaan u soo galin iyada oo aan kii hore gudin. Qofkii cudurdaar u diiday in uu qallihii dhammeeyo Ramadaantii kale ka hor, mad-dabka Shaaficyadu waa in aan fidyo laga rabin ee uu qallaynayo intii dhaaftay uun, laakiin haddii uusan cudurdaar lahayn waa laga rabaa fidyadii.²⁰

Qofkii geeriyooda iyada oo soon lagu leeyahay (soon Ramadaan, soon neder, iwm.) waxaa ka soomaya ehelkiisa iyo qaraabadiisa, sida uu yidhi Nebigu SCW.

17 Fatxul Baarii 8/422.

18 al-Majmuuc 6/412.

19 Fatxul Baarii 8/423-4; 426

20 al-Majmuuc 6/412.

مَنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ صِيَامٌ صَامَ عَنْهُ وَلِيُّهُ.

صحيح البخاري ١٩٥٢

مَنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ صِيَامٌ صَامَ عَنْهُ وَلِيُّهُ.

صحيح مسلم ١١٤٧

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أُمِّي مَاتَتْ وَعَلَيْهَا صَوْمٌ شَهْرٌ؛ أَفَأَقْضِيهِ عَنْهَا؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: فَدَيْنَ اللَّهُ أَحَقُّ أَنْ يَقْضَى. قَالَ سُلَيْمَانُ: فَقَالَ الْحَكَمُ، وَسَلَمَةُ -وَنَحْنُ جَمِيعًا جُلُوسٌ حِينَ حَدَّثَ مُسْلِمٌ بهذا الحديث- قَالَا: سَمِعْنَا مُجَاهِدًا يَذْكُرُ هَذَا عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ. وَيَذْكُرُ عَنْ أَبِي خَالِدٍ، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنِ الْحَكَمِ، وَمُسْلِمِ الْبَطِينِ، وَسَلَمَةَ بْنِ كَهِيلٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، وَعَطَاءٍ، وَمُجَاهِدٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ: قَالَتْ امْرَأَةٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ أُخْتِي مَاتَتْ. وَقَالَ يَحْيَى وَأَبُو مُعَاوِيَةَ: حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ مُسْلِمٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ: قَالَتْ امْرَأَةٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ أُمِّي مَاتَتْ. وَقَالَ عَبِيدُ اللَّهِ: عَنْ زَيْدِ بْنِ أَبِي أَنَيْسَةَ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ: قَالَتْ امْرَأَةٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ أُمِّي مَاتَتْ وَعَلَيْهَا صَوْمٌ نَذْرٌ. وَقَالَ أَبُو حَرِيزٍ، حَدَّثَنَا عِكْرَمَةُ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ: قَالَتْ امْرَأَةٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَاتَتْ أُمِّي وَعَلَيْهَا صَوْمٌ خَمْسَةَ عَشَرَ يَوْمًا

التخريج : أخرجه البخاري (١٩٥٣)، ومسلم (١١٤٨)

Waxaa kale oo ay culimadu sheegeen in sidii qofka aan soonka awoodin uu miskiinka u quudinayay, kii dhintayna sidaa loo samayn karo oo dayntaa lagaga gudi karo in maalinba miskiin loo quudiyo²¹.

وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّىٰ يَبَيِّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ
الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَنْتُمْ
الصَّيَّامُ إِلَى اللَّيْلِ

MAXAA LA ISKA RABAA?

أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ
وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ
عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالآنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ
وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ
مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتِمُوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ
فِي الْمَسَاجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ
لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾

Soonku waa in aan wax la cunin, wax la cabbin, xidhiidh gogoleedna aan la samayn, inta u dhexaysa waaberiga iyo gabbaldhaca.

Markii ay soo degtay aayadda amraysa: cuna oo cabba ilaa uu liidka cad idiin ka soocmo liidka madow (وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ), ayaa

saxaabadii qaar samaysteen labo liid oo mid cad yahay midna madow yahay. Qaar ayaa labadii liid lugta ku xidhay oo marba eegay si ay ugu xisaabsadaan marka soonku bilaabmayo. Markii dambe waxaa soo degtay (مِنَ الْفَجْرِ) oo ay ku fahmeen in waaberiga looga jeedo.¹

Cadiy ibnu Xaatim RC markii uu soo Islaamay sannadkii sagaalaad ama tobnaad² ee uu aayaddan maqlay, waxa uu soo qaatay labo xadhig oo caddaan iyo madow ah oo uu barkinta hoos gashaday. Marba waa uu eegaa haddii ay u kala caddaan waayaanna cuntadiisi ayaa uu iska sii wataa. Markii dambe ayaa uu u yimid Nebiga SCW oo uu u sheegay arrintii. Nebigu SCW waa uu qoslay oo waxa uu yidhi, oo barkintaadu ballaadhanaa! Waxaa kale oo la wariyay in Nebigu SCW ku yidhi qadaad ballaadhnidaa! Nebigu SCW waxa uu u sheegay in macnuhu yahay liidka cad ee waaberiga ee barabixinaya madowgii habeenka.

Culimada qaar ayaa odhaahdan Nebiga SCW u fasiray in uu uga jeeday dammiinnimo, laakiin Ibnu Kathiir³ taas waa uu diiday oo waxa uu ku macneeyay barkinta ballaadhan ee waaberiga la hoos galin karo waxaa ku seexan kara nin qadaad ballaadhan uun ee fahandarro loogama jeedo. Sidaas oo kalana waxaa diiday Qurdubi. Ibnu Xibbaan waxa uu ka eegay dhanka in Carabtu kala lahjado ahaayeen oo Xaatim degaankiisa aan sidaa loo tilmaami jirin waaberiga.⁴

Cadiy ibnu Xaatim ma ahayn nin dammiinnimo lagu tilmaami karo. Xadiis kale ayaa sheegaya in markii uu soo

1 Fatxul Baarii 8/309; 312.

2 Fatxul Baarii 8/308-311.

3 Tafsiiir Ibnu Kathiir 1/510.

4 Fatxul Baarii 8/311.

Islaamay uu Nebigu SCW baray salaadda iyo soonka oo uu yidhi sidaa iyo sidaa u tuko; soon oo marka ay qorraxdu dhacdo cun oo cab ilaa ay kuu kala soocmaan liidka cad iyo midka madow; soddon maalmood soon haddii aadan ka hor bisha arkin. Xaatim waxa uu yidhi: markaas ayaa waxaan qaatay liid tin madow ah iyo mid cad—waan eegaa iimana kala soocmaan. Markaas ayaa aan u sheegay Rasuulkii Alle SCW dabadeedna waa uu qoslay waxa uuna yidhi: Xaatimoow waa caddaanka maalinta iyo madowga habeenka.

عَلَّمَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصَّلَاةَ وَالصِّيَامَ، قَالَ: صَلِّ كَذَا وَكَذَا، وَصُمْ، فَإِذَا غَابَتِ الشَّمْسُ، فَكُلْ وَاشْرَبْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ، وَصُمْ ثَلَاثِينَ يَوْمًا، إِلَّا أَنْ تَرَى الْهَيْلَالَ قَبْلَ ذَلِكَ، فَأَخَذْتُ خَيْطَيْنِ مِنْ شَعْرِ أَسْوَدٍ وَأَبْيَضٍ فَكُنْتُ أَنْظُرُ فِيهِمَا، فَلَا يَتَبَيَّنُ لِي، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَضَحِكَ، وَقَالَ: يَا ابْنَ حَاتِمٍ، إِنَّمَا ذَاكَ بَيَاضُ النَّهَارِ مِنْ سَوَادِ اللَّيْلِ.

أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ (١٩١٦)، وَمُسْلِمٌ (١٠٩٠)

Waxaa kala jira labo waaberi oo midka hore (waaberiga beenta ah) lama xisaabsado, ee midka dambe (waaberiga runta ah) ee gudban ee bariga isku ballaadhiya ayaa la xisaabsanayaa. Nebigu SCW waxa uu saxaabadii ku yidhi: Bilaal waxa uu addimaa habeen ee iska cuna oo cabba ilaa uu addimo Ibnu Ummi Maktuum.

إِنَّ بِلَالَ يُؤَذِّنُ بَلِيلٍ، فَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يُنَادِيَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ،

Laakiin waxaa xusuusin mudan in aan waqti badan u dhexayn labadooda aadaan. Bilaal aadaankiisu waxa uu ahaa baraarujin iyo toosinta ciddii hurudda.

Markaa soonka iyo afxidhashada waxaa laga bilaabayaa aadaanka dambe ee salaadda subax.

NIYAD

Nebigu SCW waxa uu xadiis sugan ku yidhi: qofkii aan niyo soon ku waaberisan soon uma jiro.

مَنْ لَمْ يُبَيِّتِ الصَّيَّامَ قَبْلَ الْفَجْرِ فَلَا صِيَامَ لَهُ.

لَا صِيَامَ لِمَنْ لَمْ يَفْرِضْهُ مِنَ اللَّيْلِ.

Qofku waa in uu niyaystaa in uu soomayo berri inta aan waagu beryin. Soon kasta oo waajib ah (Ramadaan, mid la qallaynayo, nadar, soon kafaaragud ah, iwm.) waa in la niyaystaa waaberiga ka hor.

Laakiin, soon sunne ah waxaa niyadda la xidhan karaa maalintii, haddii aan ilaa waaberigii wax la cunin waxna la cabbin⁵. Nebiga SCW ayaana sameeyay oo inta uu barqadii gurigiisa yimid weydiiyay in ay hayaan wax la cuno, markii la yidhi waxba ma yaallaanna waxa uu yidhi: haddaba soon baan niyaysanayaa. Maalin kalana guriga ayaa uu yimid markaas ayaa ay Caa'isha RC ku tidhi waxaa na loo keenay

‘xays’⁶, kolkaas ayaa uu Nebigu SCW yidhi i soo tus soon baan ku waaberistay e, waana uu cunay.

دَخَلَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ: هَلْ عِنْدَكُمْ شَيْءٌ؟ فَقُلْنَا: لَا، قَالَ: فَإِنِّي إِذْنًا صَائِمٌ ثُمَّ أَتَانَا يَوْمًا آخَرَ فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَهْدِي لَنَا حَيْسٌ فَقَالَ: أَرَيْنِيهِ، فَلَقَدْ أَصْبَحْتُ صَائِمًا فَأَكَلُ.

صحيح مسلم | ١١٥٤

Waxaa kale oo aynu xadiiskan ka qaadanaynaa in qofku isaga oo soomman soon sunne ah uu jabin karo oo uu wax cuni karo ee aysan qasab ahayn in uu dhammaystiro.

Soonka Ramadaanka waa in habeen kasta gaarkiisa loo niyaystaa⁷. Bisha dhan hal mar lama niyaysan karo, waayo maalin kastaa waa cibaado gaarkeeda u taagan. Sidaas ayaa ay culimada Islaamku u badan yihiin. Waxaase khilaafay imaam Maalik oo mad-habkiisu yahay in Ramadaan ay tahay hal cibaado oo hal niyo ay ku filan tahay. Sidaa oo kale, soon uun in la niyaysto ma aha ee waa in la niyaystaa soon Ramadaan, ama kafaaragud, ama nadar, iwm., hadba midka aad soomaysid.⁸

Niyaddu waa in qofku uu maankiisa galiyo in uu arrin samaynayo, umana baahna in carrabka lagaga dhawaaqo. Mad-habkeenna Shaaficiyadu aad ayaa uu ugu ad-adag yahay niyadda iyo ku dhawaaqiddeeda, laakiin ma jiro daliil arrintaa laga qaatay. Niyaddu waa qalbiga ee laguma dhawaaqayo.

⁶ Nooc cunto ah.

⁷ al-Majmuuc 6/319-320.

⁸ Minhaajka 179.

SUXUUR

Suxuurtu waxa ay leedahay barako sida uu sheegay Nebigu SCW.

تَسَحَّرُوا؛ فَإِنَّ فِي السَّحُورِ بَرَكَهً.

التخريج : أخرجه البخاري (١٩٢٣)، ومسلم (١٠٩٥)

Culimadu waxyaalo dhawr ah ayaa ay barakadaa ku tilmaameen; waa sunnadii Nebiga SCW oo la raacay, waa Ahlul Kitaabkii oo la khilaafay, waa cibaadadii oo la isu tamareeyay, waa firfircooni dheeraad ah, waxa ay yaraynaysaa dabeecad xumada ka dhalata gaajada, waa sadaqo haddii cid la cunto, waxaa suurowda in xilligaa ay u badan tahay in ducada la ajiibo uu qofku duco iyo dikri sameeyo, waxa ayna haleeshiinaysaa qofkii illaaway hurdada ka hor in uu niyaddii soonka la yimaaddo. Barakadan qayb waxa ay u noqonaysaa aakhiro iyo ajarka laga filayo ku dhaqanka sunnada iyo khilaafidda Ahlul Kitaabka, qaybna waxaa lagu helayaa adduunka oo waa awoodda iyo tamarta laga helayo inta la soomman yahay maalintii iyo khafiifinta dhibta qofku kala kulmayo soonka.⁹

Nebigu SCW aad ayaa uu innoogu boorriyay in aan suxuuranno, oo xadiisyada qaar ayaa tilmaamaya in uu yidhi ‘qofku ha suxuurto walow uu biyo kabbado/ qudhqudhiyo

9 Fatxul Baarii 8/323-4.

(*jurcah*)', ama 'suxuurta hal huddhmana ha ahaato e'.¹⁰

Sunnadu waa in suxuurta xilli dambe la cuno. Nebigu SCW waxa uu yidhi: ummaddaydu khayr baa ay ku sugan tahay inta ay afurka dedejinayaan suxuurtana dib u dhigayaan.

لَا تَزَالُ أُمَّتِي بِخَيْرٍ مَا عَجَّلُوا الْفِطْرَ وَأَخَّرُوا السُّحُورَ

Xadiis uu imaam Bukhaari diiwaangaliyay ayaa sheegaya in marka ay suxuurtaan ay degdeg masjidka ku aadi jireen si aysan salaadda subax u dhaafin¹¹. Taas oo macnaheedu yahay in ay aad u daahin jireen oo marka ay suxuurtaan ee la addimaba ay salaadda subax gali jireen.

Xadiis kale ayaa isna innoo bayaaminaya in waqtiga suxuurtu aad u dambayn jiray. Zayd ibnu Thaabit RC waxa uu leeyahay: waxa aan la suxuurannay Nebiga SCW, ka dibna waxa uu u istaagay salaaddii.

Waxaa la weydiiyay: aadaanka iyo suxuurta waqti intee le'eg ayaa u dhexeeyay? Waxa uu Zayd yidhi: in lagu akhrin karo konton aayadood. Waa iska dhawr daqiiqadood waqtiga u dhexeeyay suxuurtii ay dhammaysteen iyo aadaankii salaadda.

تَسَحَّرْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ قُلْتُ كَمْ كَانَ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالسُّحُورِ قَالَ قَدْرُ خَمْسِينَ آيَةً .

10 Fatxul Baarii 8/324.

11 Fatxul Baarii 8/318-9.

Sunnadii Nebigu SCW ma ahayn inta la suxuurto in hurdadii lagu noqdo, ee xilli dambe inta la suxuurto baa la dhammayn jiray waaberiga ama wax yar ka hor, ka dibna salaadda ayaa la gali jiray.

Bilowga soonka iyo dhammaadkaba waa in hubaal lagu saleeyo. Maadaama bilowga soonka cuntadu ay qofka u bannaan tahay, ilaa uu hubsado in waagii baryay cuntadiisi waa uu sii wadan karaa. Marka uu afurayana waa in uu habsadaa in gabbalkii dhacay ilaa uu habsadana soonkii ayaa uu sii wadanayaa.

Haddii la moodo in ay weli habeen tahay oo la iska cuno iyada oo waagii beryay, iyana waa la qallaynayaa.¹²

Hadda saacad ayaaba lagu afuraa oo dhibaato ma laha ogaanshaha waqtigu.

Maadaama soonkii uu ku jabayo galmo, ama dhiiggii caadada iyo ummusha, haddii xidhiidh dhacay habeenkii oo intii aan janaabada laga qubaysan waagii beryay, dhibaato ma laha. Sidaa oo kale, haweenaydii haddii caadadii ka go'day laakiin aysan weli daahirsan, soonkeedi waa caadi oo waaberiga ka dib waa ay qubaysan kartaa. Ummushiina waa la mid.¹³

12 al-Majmuuc 6/330-331.

13 al-Majmuuc 6/327; Fatxul Baarii 8/341.

Nebiga SCW ayaa isaga oo janaabadii aan ka qubaysan uu waagu u beryi jiray ka dibna isaga oo soonkii xidhay qubaysan jiray.

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصْبِحُ جُنْبًا مِنْ غَيْرِ حُلْمٍ، ثُمَّ يَصُومُ

Waxaa jirta in Abuu Hurayra RC uu ku fatwoon jiray in haddii waagu beryo iyada oo qofku janaabo qabo uusan maalinkaa soomi karin¹⁴. Laakiin, markii dambe waa uu ka noqday¹⁵ markii uu maqlay in Caa'isha RC iyo Ummu Salamah RC ay sheegeen in Nebigu SCW qubaysan jiray waaberiga ka dib uuna soomi jiray. Abuu Hurayra waxa uu sheegay in uu arrintaa ka maqlay Fadl ibnu Cabbaas RC, laakiin xaasaskii Nebigu SCW ay uga aqoon badan yihiin arrintan.¹⁶

Waxaa suuragal ah in Abuu Hurayra RC iyo Fadl ibnu Cabbaas RC ay ku socdeen xukunkii hore ee ka hor inta aan galmada la bannayn ilaa waaberiga (من الفجر), oo haddii ilaa waaberiga ay bannaan tahay waxaa qasab ah in waaberiga ka dib laga qubaysto. Sidaas awgeed, warkii hore ee Abuu Hurayra RC ku fatwoonayay waxaa nasakhay warkan dambe ee Caa'isha RC iyo Ummu Salamah RC. Sida ay Caa'isha RC uga jawaabtaayna waxaa laga dhadhansan karaa in ay ku salaysay dhacdo ahayd Xudaybiya ka dib, waana sannadkii lixaad. Abuu Hurayra RC markii warkan dambe gaadhayna waa uu ka noqday fatwadiisi hore.¹⁷

14 Fatxul Baarii 8/332.

15 Fatxul Baarii 8/335.

16 Fatxul Baarii 8/329-.

17 Fatxul Baarii 8/338-9.

DHARAARTII

CUNTO

Wax kasta oo cunto lagu sheegi karo haddii ulakac loo cuno soonkii waa uu jabayaa. Laakiin cuntada oo la dhadhamiyaa soonka jabin mayso¹⁸. Waxyaalo aan cunto ahayn caadi ahaan qofkii cunaana waa la mid oo soonkii waa uu ka jabayaa, sida qofkii ciid ama dhagax ama dhuxul cuna ama qori. Cuntaduna yaraan iyo badnaan ma kala laha ee xabbad sisin ah haddii qofku ulakac u liqo soonkii waa uu ka jabayaa.¹⁹

CABBITAAN

Wax kasta oo cabbitaan lagu sheegi karo haddii ulakac loo cabbo soonkii waa uu jabayaa. Laakiin, in lagu luqluqdaa soonka jabin mayso.

Dawooyinka sanko, dhegaha, iyo indhaha laga qaato ee dareeraha ahi waxa ay gaadhi karaan dhuunta. Wixii dhuunta gaadhaana soonka waa ay jabinayaan. Culimada qaar ayaa qaba in aysan jabinayn maadaama aysan caloosha gaadhayn. Laakiin, haddiiba ay dhuunta gaadhi karaan maxaa diidaya in ay caloosha gaadhaan? Sidaa awgeed, in laga fogaado weeye. Soonka in muran la galiyo waa laga fiican yahay. Shaaficiyo ahaan, wixii dhegaha lagu dhibciyaa

---

18 Fatxul Baarii 8/349.

19 al-Majmuuc 6/340-1.

soonka waa ay jabinayaan.²⁰

Shaaficiyo ahaan, dawooyinka lagu mudo meel aan hoosta ha hulnayn (*jawf*) dhibaato ma laha. Tusaale ahaan, irbaddii lagu mudo badhida ama muruq soonka jabin mayso²¹. Irbadda insuliinta, ama tallaalka, iwm., soonka ma jabinayaan oo ma aha cunto iyo cabbitaan midna.

Dawada neefta ee afka la iskaga buufiyaa waa hawo sambabbada furta ee ma laha dareere jidhka galaya. Markaa iyadu soonka ma jabinayso.

GALMO

Galmadu waa sida cuntada iyo cabbitaanka oo soonka waa ay jabisaa. Qofkii soonkiisa galmo ku jabiyay waxaa laga rabaa in uu qalleeyo maalintaa²². Intaa waxaa dheer kafaaragud laga rabo. Maalin ayaa waxaa Nebiga SCW u yimid nin aad u naxsan oo leh: Waan halaagsamay! Oo maxaa kugu dhacay ayaa uu Nebigu SCW weydiiyay. Waxa uu ninkii yidhi: iyada oo Ramadaan ah ayaa aan xaaskayga u galmooday.

Nebigu SCW waxa uu weydiiyay: addoon in aad xoreysid ma awooddaa? Maya, ayaa uu ninkii yidhi. Labo bilood oo isku xigta ma soomi kartaa? Maya. Lixdan miskiin ma quudin kartaa? Maya.

Intaa ka dib, Nebigu SCW waxa uu ku yidhi fadhiiso. Cabbaar ka dib ayaa Nebiga SCW loo keenay dambiil timir xoogaa ahi ku jirto, ka dibna ninkii ayaa uu siiyay oo

20 Minhaajka 180, al-Majmuuc 6/337.

21 al-Majmuuc 6/336.

22 Minhaajka 185.

uu ku yidhi qaado oo sadaqayso.

Ninkii la gubanayay falka uu ku kacay ee xaldoonka ahaa arrin kale ayaa ku furantay. Waxa uu yidhi: Oo ma cid naga faqiirsan baa jirta! Warin kale oo xadiisku leeyahay waxa ay sheegtay in uu yidhi: Wallaahi Madiina labadeeda dactal inta u dhexaysa ma joogo qoys naga faqiirsan! Markaas ayaa uu Nebigu SCW qoslay ilaa gawsihiisi muuqdeen, waxa uuna yidhi: Haddaba ciyaalkaaga siiso.

جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: هَلَكْتُ! قَالَ: وَمَا شَأْنُكَ؟ قَالَ: وَفَعْتُ عَلَى امْرَأَتِي فِي رَمَضَانَ، قَالَ: تَسْتَطِيعُ تَعْقُوقَ رَقَبَةٍ؟ قَالَ: لَا. قَالَ: فَهَلْ تَسْتَطِيعُ أَنْ تَصُومَ شَهْرَيْنِ مُتَابَعَيْنِ؟ قَالَ: لَا. قَالَ: فَهَلْ تَسْتَطِيعُ أَنْ تُطْعِمَ سِتِينَ مَسْكِينًا؟ قَالَ: لَا. قَالَ: اجْلِسْ. فَجَلَسَ، فَأَتَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْرَقٍ فِيهِ تَمْرٌ -وَالْعَرَقُ: الْمَكْتَلُ الضَّخْمُ- قَالَ: خُذْ هَذَا فَتَصَدَّقْ بِهِ. قَالَ: أَعَلَى أَفْقَرٍ مِنَّا؟ فَضَحِكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ، قَالَ: أَطْعِمَهُ عِيَالَكَ.

أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ (٦٧٠٩)، وَمُسْلِمٌ (١١١١)

In uusan hayn kafaaragudkii kagama dhicin ee markii uu wax helay bixi baa la yidhi. Laakiin, cudurdaar kale ayaa yimid oo qoyskiisi baaba sabool ah. Haddaba, kafaaragudku sidaas ayaa uu u kala horreynayaa, oo hadda ma joogaan addoomo la xoreynayaa ee qofkii awoodaa labo bilood ayaa uu soomayaa, kii aan awoodinna lixdan miskiin ayaa uu quudinayaa oo siinayaa wax dhergiya hal mar.

Sida xadiiskan ka muuqata, Nebigu SCW haweenaydii wax laga rabo ma sheegin. Tanina waxa ay dood ka dhalisay culimada dhexdooda. Qaar waxa ay yidhaahdeen Nebigu SCW qofkii wax weydiay baa uu u jawaabay ee iyadana

intii in le'eg baa laga rabaa. Qaarna waxa ay yidhaahdeen intan isaga loo sheegay ayaa laga wada rabaa. Qaarna waxa ay yidhaahdeen sidaa aan loo soo hadalqaadin haweenayda ayaa aan wax kafaaragud ah looga rabin. Waana sida uu yahay mad-habkeenna Shaaficiyadu in haweenayda aan waxba laga rabin.²³

Maalin kasta oo uu soonku galmo ku jabo gaarkeeda ayaa ay kafaaragud u leedahay, oo haddii uu labo maalmood sidaa yeelo, labo kafaaragud ayaa laga rabaa²⁴. Soonka aan maalin Ramadaan ahayn, ee qalle ama nadar ama wax la mid ah ah, haddii uu galmo ku jabo, kafaaragud la iskama rabo, ee waxa uu gaar u yahay Ramadaanta.²⁵

Ciqaabta noocan ah xikmadda ku jirta iyo sida ay dembiga ugu habboon tahay culimadu waxa ay ka yidhaahdeen: maadaama uu xurmadii soonka ku xadgudbay, waxa uu naftiisi ku halaagay macsidaa uu ku dhacay, sidaas awgeed ayaa la yidhi addoon xoree oo ka dhigan naftaada halaagga si aad uga furatid adna naf kale addoonnimo ka xoree. Soonkuna waxa uu ka dhigan yahay in lagu ciqaabay isla wixii uu ku xadgudbay, maadaama uu maalin ka mid ah fasaadiyayna waxaa laga soo qaaday in uu bishiiba sidaa ku faraxumeeyay, markaasaa loo labalaabay oo la yidhi labo bilood soon. Lixdanka miskiinna waxa ay galayaan booskii lixdanka maalmood ee la soomi lahaa haddii uu awoodo.²⁶

23 al-Majmuuc 6/363/382; Fatxul Baarii 8/384.

24 al-Majmuuc 6/ 370.

25 al-Majmuuc 6/383.

26 Fatxul Baarii 8/377.

TAATAABASHO ('MUBAASHARO')

Galmadu soonka waa ay jabisaa, qofkii maalin Ramadaan isaga oo soomman galmo sameeyaana waa uu dembaabayaa, kafaaragud aan fududaynna waa laga rabaa.

Xidhiidhka lammaanaha dhex mara ee aan galmo gaadhsiisnayn waa caadi. Dhunkashada, taataabashada, iyo wixii la mid ahi soonka ma jabiyaan. Laakiin, waa in qofkii aan isxakamayn karin uu ka fogaado. Nebigu SCW waa uu dhunkan jiray xaasaskiisa, gacmihiisana kama dhowri jirin, laakiin, naftiisa waa uu ka adkaa.

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقَبِّلُ وَيُبَاشِرُ وَهُوَ صَائِمٌ، وَكَانَ أَمْلَكَكُمْ لِإِرْيِهِ.
متفق عليه

Caa'isha RC oo xadiiskan warisay ayaa nin weyddiiyay: marka aan soommanahay xaaskayga maxaa iiga xalaal ah? Waxa ugu jawaabtay: wax kasta oo aan galmo ahayn²⁷. Mar kalana dumaashideed oo la joogta ayaa walaalkeed Cabdiraxmaan ibnu Abii Bakar RC u soo galay. Waxa ay ku tidhi: maxaa kuu diidaya in aad xaaskaaga u dhowaatid oo aad la ciyaartid oo aad dhunkatid? Waxa uu yidhi: oo ma aniga oo soomman baa aan dhunkanayaa? Waxa ay tidhi: haa.²⁸

Sida imaam Nawawi sheegay, dhunkashadu xaaraan ma aha haddii aysan qofka shahwadiisa dhaqaajin, waxaase habboon in la iska daayo. Haddiise ay shahwada

27 Fatxul Baarii 8/341-2.

28 Fatxul Baarii 8/343-44.

kiciso oo biyo ka yimaaddaan, soonkii waa uu jabayaa²⁹. Istaataabashada iyo siigaysiguna waa la mid oo haddii biyo yimaaddaan soonkii waa uu jabayaa. Laakiin, wixii hurdo uu ku riyooday kaga yimaadda dhib ma laha soonkiina kuma jabayo³⁰. Haddii aan Shaaficiyo nahay, biyaha laga hadlayaa waa manida ee wixii kale kuma jiraan oo madyigu waa kaadi oo kale uun.³¹

MATAG

Qofku haddii uu iska matajiyo soonkii waa uu ka jabayaa³². Haddiise mataggu soo qaado dhibaato ma laha, sida uu sheegay Nebigu SCW.

مَنْ ذَرَعَهُ قَيٌّ وَهُوَ صَائِمٌ، فَلَيْسَ عَلَيْهِ قَضَاءٌ، وَإِنْ اسْتَقَاءَ فَلْيَقِضِ
الراوي : أبو هريرة | المحدث : الألباني | المصدر : صحيح أبي داود
الصفحة أو الرقم : ٢٣٨٠ | خلاصة حكم المحدث : صحيح
التخريج : أخرجه أبو داود (٢٣٨٠) واللفظ له، والترمذي (٧٢٠)، والنسائي في
((السنن الكبرى)) (٣١٢٠)، وابن ماجه (١٦٧٦)، وعبدالله بن أحمد في ((زوائد
المسند)) (١٠٤٦٣)

Qofku haddii uu xanuun dartii isaga matajiyo, waa cudurdaar jira, waxaana laga rabaa in uu qalleeyo maalintaa. Laakiin, haddii ay cudurdaar la'aan tahay waa qof dembaabay qallihiina sugayo.

29 Fatxul Baarii 8/349; Minhaajka 181, al-Majmuuc 6/347.

30 al-Majmuuc 6/350.

31 al-Majmuuc 6/350.

32 Fatxul Baarii 8/393.

TOOBIN

Toobinka iyo sarsariddu soonka ma jabiyaan³³. Waa sidaa mad-habka Shaaficiyadu, waxaana ku raacsan Xanaafiyada iyo Maalikiyada; waana sida ay culimadu u badan yihiin³⁴. Mad-habka Xanaabilada ayaa qaba in toobinku uu soonka jabinayo.

Dooddu waxa ay salka ku haysaa in ay jiraan xadiisyo sugan oo qaarna sheegayaan in ay jabiso soonka, qaarna ay sheegayaan in aysan jabin.

Xadiiska hore waxa weeyaan xadiis uu wariyay Shaddaad ibnu Aws RC oo uu yidhi— Nebiga SCW ayaa aan la joogay xilligii Fatxu Maka, markaas ayaa uu arkay nin istoobaya iyada oo Ramadaan ay baxday 18 maalmood, kolkaas ayaa uu yidhi isaga oo gacanta i haya: kan wax toobaya iyo ka la toobayaaba waa ay afureen.

عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ قَالَ : كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ زَمَانَ الْفَتْحِ ، فَرَأَى رَجُلًا يَحْتَجِمُ لَثْمَانِ عَشْرَةَ خَلَّتْ مِنْ رَمَضَانَ ، فَقَالَ وَهُوَ آخِذٌ بِيَدِي : أَفْطَرَ الْحَاجِمُ وَالْمَحْجُومُ .

Xadiiskan ayaa ay qabsadeen culimada tidhi toobinku soonka waa uu jabiya.

Waxaase jira xadiis kale oo uu wariyay Cabdullaahi ibnu Cabbaas RC oo sheegaya in Nebigu SCW uu istoobay isaga oo soomman.

وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - احْتَجِمَ

33 Minhaajka 181; al-Majmuuc 6/389-394.

34 al-Majmuuc 6/389-90; Fatxul Baarii 8/393.

وَهُوَ مُحْرَمٌ وَاحْتَجَمَ وَهُوَ صَائِمٌ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

Culimada kalana xadiiskan ayaa ay qabsadeen.

Imaam Shaafici oo labadan xadiis kala saaray waxa uu yidhi: Ibnu Cabbaas RC marka uu Nebiga SCW raacay waa Xajatul Wadaac oo ahaa sannadkii 10H, Fatxu Makana waxa uu ahaa sannadkii 8H. Sidaas awgeed, xadiiska Ibnu Cabbaas waxa uu ka dambeeyay xadiiska Shaddaad labo sano iyo dheeraad. Haddaba, xadiiska Ibnu Cabbaas ayaa nasakhaya xadiiska Shaddaad³⁵. Xadiisyo kale ayaa iyaguna sheegaya in bilowgii uu Nebigu SCW u diiday si aysan u taagdarrayn oo ay dhimrin ka ahayd³⁶.

Iyada oo imaam Shaafici taagan yahay in aysan soonka jabin, haddana waxa uu doorbidayay in aan la istoobin inta la soomman yahay.³⁷

Ibnu Cumar RC berigii dambe ee uu taagdarreeyay waxa uu joojiyay istoobidda marka uu soomman yahay, waxa uuna sugi jiray habeenkii, oo aad ayaa uu uga taxaddari jiray, masalooyinka mugdi gali karana waa uu ka dheeraan jiray³⁸. Abuu Muusaa al-Ashcari RC ayaa isna habeenkii la sugi jiray toobinka marka uu soomman yahay. Laakiin, Anas ibnu Maalik RC, Abuu Saciid al-Khudrii RC, Xusayn ibnu Cali RC, saxaabo kale, iyo taabiciinba ayaa aan dhib u arkayn in maalintii la istoobo. Caa'isha RC ayaa horteeda la isku toobi jiray mana aysan diidi jirin³⁹.

Maadaama toobinkii uusan soonka jabinayn, waxaa la

35 al-Majmuuc 6/392; Fatxul Baarii 8/399.

36 al-Majmuuc 6/391.

37 al-Majmuuc 6/389; Minhaajka 182; Fatxul Baarii 8/399.

38 Fatxul Baarii 8/395; al-Majmuuc 6/391.

39 Fatxul Baarii 8/396-7.

mid ah in dhiig la iska qaado—ha ahaado dhiig baadhitaan loo qaadayo ama dhiig qof kale loo shubayo e. Dhiig in la iska qaadaa soonka ma jabinayso.

Laakiin, sida toobinka oo kale waxaa suuragal ah in qofkii dhiigga shubay uu tabardarreeyo oo uu soonkii xammili waayo. Markaana waxaa u furan in uu soonka jabiyo oo waxa uu la mid yahay haweenaydii ilmaha nuujinaysay ama uurka lahayd: maalintii waa uu qallaynayaa, fidyana waa uu bixinayaa.

Sheekh Shariif Cabdinuur oo arrintan ka hadlay ayaa waxa uu yidhi⁴⁰:

“Waxaa jirta kolalka qaarkood qofkii oo soomman inuu u baahdo dhiig in laga qaado oo qof kale oo dhiig in lagu shubo u baahan dhiig in looga qaado, kolkaas dhiiggaa laga qaaday waa in ka badan intii toobinka ku soo bixi jirtay, markaa hadduu tabaryaraynayo oo haddii uuna isla markaasba wax cunin oo maalintaa uu sii soommanaado in caafimaadkiisa wax u dhinmo laga baqaayo, xukunkiisu waa xukunka bukaanka oo waa iska afurayaa oo qofkaa walaalkiisa ahee Muslimka ahee uu badbaadinayo daraaddiisa waa isaga afuri karaa sidii haweenka ilmaha nuujinaya iyo kuwa uurka leh ... dheecaankii dhiigga ka dhashay ee caanlihii haweenkiyo bixinayeen baa loo oggolaaday inay afuraan markaa dhiigga naftiisa qofkii shubay oo daruuro ay u geysay oo qof Muslim ah naftiisa ku badbaadinaya waa iska afuri karaayoo marka dhiiggaana waa u shubi karaa qofka walaalkiis ah.”

---

40 Casharrada Buluuqul Maraam casharka 28- 24:30 daqiiqo ilaa 25:58. Dib u qoris kooban ayaa lagu sameeyay.

QUBAYS IYO ISQURXIN

Qubaysku soonka waxba kama dhibo. Biyo waa la dhex gali karaa, madaxana waa lagu shuban karaa harraad iyo kulayl awgood⁴¹. Sidaa oo kale, waa in qofku isqurxiyaa oo uu dufan marsadaa, timahana shanleystaa. Waa la cadayan karaa. In cadaygu dhadhan leeyahayna waxba yeeli mayso haddii aan la liqin. Biyaha lagu luqluqdaaba dhadhan baa ay leeyihiin. Sidaa oo kale waa la indhakuulan karaa⁴². Cadaygu kuma koobna xilli gaar ah ee subax iyo galabba waa la cadayan karaa. Urta xadiisku ku tilmaamay in ay Alle agtiisa miski ka carfoon tahayna, cadaygu waxba yeeli maayo, oo waa ur calool gaajaysan ka soo baxaysa ee ma aha mid afka ka soo baxaysa asal ahaan.

Qofkii soommanaa isaga oo, tusaale ahaan, berkaddii dabbaasha isku qaboojinaya haddii uu arko qof biyihii ku haftay, oo haddii uu isyidhaahdo badbaadi soonkii ka jabayo, waa waajib in uu soonka jabiyo oo uu qofkaa badbaadiyo. Maalintaana waa in uu dib ka qalleeyaa. Waxaase culimadu isku khilaafeen in fidyo laga rabo iyo in kale sida haweenaydii u afurtay ilmo ay nuujinayso dartii oo kale. Imaam Nawawina waxa uu xoojinayaa in fidyo laga rabo.⁴³

---

41 al-Majmuuc 6/386-7.

42 Fatxul Baarii 8/349-53.

43 al-Majmuuc 6/359.

HALMAAN

Qofku isaga oo soomman haddii uu is-illaawo oo uu wax cuno ama cabbo ama galmo dhacdo, ama sameeyo wax caadi ahaan soonka buriya, soonkii kama jabayo ee waa uu sii wadanayaa. Nebigu SCW waxa uu yidhi: qofkii halmaama isaga oo soomman, dabadeedna cuna oo cabba, ha dhammaysto soonkii, Alle ayaa quudiyay oo waraabiyay e.

من نسي وهو صائمٌ فأكل وشرب فليتمَّ صومه ، فإنما أطعمه الله وسقاه
متفق عليه

Qof baa u yimid Abuu Hurayra RC oo ku yidhi: aniga oo soomman ayaa aan illaaway oo wax baan cunay. Abuu Hurayra ayaa ugu jawaabay dhibaato ma laha. Qofkii baa yidhi: dabadeed qof baan u tagay oo haddana inta aan illaaway baan wax cunay waxna cabbay. Dhib ma leh oo Alle ayaa ku quudiyay oo ku waraabiyay baa uu Abuu Hurayra yidhi. Qofkii baa haddana yidhi: haddana mid kale ayaa aan u tagay oo aan wax ka cunay. Abuu Hurayra waxa uu yidhi: waxa aad tahay qof aan soonka la qabsan!⁴⁴

Qofka soomman marka uu weyso qaadanayana waxaa laga rabaa in uu iska dhowro biyaha, sida uu Nebigu SCW yidhi: marka aad sandaaranaysid biyaha fogee haddii aadan soommanayn. Taas oo laga fahmayo marka aad soomman tahay biyaha sanku ha ku fogeyn.

44 Fatxul Baarii 8/359.

وبالغ في الاستنشاق إلا أن تكون صائماً

Sidaa oo kale haddii biyo ama wax kale oo uusan iska celin karin ay ku cararaan, sida dukhsi ama boodhka jid uu marayo, iwm., dhibaato ma laha. Haddii la qasbana waa la mid oo soonkii kama jabayo. Haddii haweenay soomman uu ninkeedi qasbo, soonkeedi kama jabayo.⁴⁵

AFUR

Nebigu SCW waxa uu yidhi: marka habeenku halkaa ka soo muuqdo, maalintiina halkaa ka dhabarjeedisoo, qofkii soommanaa waa uu afuray— yacnii xilligii afurka ayaa la joogaa.

إِذَا أَقْبَلَ اللَّيْلُ مِنْ هَا هُنَا، وَأَدْبَرَ النَّهَارُ مِنْ هَا هُنَا، وَغَرَبَتِ الشَّمْسُ فَقَدْ أَفْطَرَ الصَّائِمُ.

الراوي : عمر بن الخطاب | المحدث : البخاري | المصدر : صحيح البخاري
الصفحة أو الرقم : ١٩٥٤

In afurka la dedejiyaa waa arrin muhiim ah.

لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَلُوا الْفِطْرَ.
رواه البخاري ١٩٠٧.

In xilligii afurka la gaadhay in la hubsadaana waa muhiim, oo ilaa la xaqiijiyo aan la afurin. Laakiin, in lagu

⁴⁵ al-Majmuuc 6/ 351-3.

talaxtago oo la daahiyo oo waqtigii oo la hubo lagu sii daro ma aha sax. Nebiga SCW iyo saxaabadii mid ka mid ah wixii dhex maray aynu eegno. Safar iyada oo ay ku jiraan (waxa ay u badan tahay Fatxu Makah⁴⁶) ayaa qorraxdii dhacday. Nebigu SCW nin baa uu ku yidhi hebeloow kac oo cabbitaan innoo samee. Saxaabigii waxa uu yidhi: Rasuulkii Allow haddii aad u yara kaadiso mugdi ha noqoto e. Nebigu SCW waxa uu ku celiyay in uu cabbitaanka diyaariyo. Isna sidii baa uu ku celiyay. Mar kale ayaa uu Nebigu SCW ku celiyay cabbitaanka samee. Saxaabigii waxa uu yidhi: weli waa maalin. Nebigu SCW haddana waa uu ku celiyay in uu cabbitaanka sameeyo, isna waa uu sameeyay, waana la cabbay. Markaas ayaa uu Nebigu SCW yidhi: haddii aad aragtaan habeenkii oo halkaas (bari ayaa uu farta ku fiqay⁴⁷) ka soo muuqday, qofkii soommanaa waa uu afuray.

كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ وَهُوَ صَائِمٌ، فَلَمَّا غَرَبَتِ الشَّمْسُ قَالَ لِبَعْضِ الْقَوْمِ: يَا فَلَانُ، قُمْ فَاجِدْ لَنَا، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَوْ أَمْسَيْتَ، قَالَ: أَنْزِلْ فَاجِدْ لَنَا، قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَلَوْ أَمْسَيْتَ، قَالَ: أَنْزِلْ فَاجِدْ لَنَا، قَالَ: إِنَّ عَلَيْكَ نَهَارًا، قَالَ: أَنْزِلْ فَاجِدْ لَنَا، فَتَنَزَّلَ فَجَدَّحَ لَهُمْ، فَشَرِبَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ قَالَ: إِذَا رَأَيْتُمُ اللَّيْلَ قَدْ أَقْبَلَ مِنْ هَاهُنَا، فَقَدْ أَفْطَرَ الصَّائِمُ.

صحيح البخاري ١٩٥٥

Hubsashada iyo taxaddarku waa muhiim, sunnada in la raacaana waa muhiim. Haddana saacad ayaaba lagu ogaan karaa waqtiga ay qorraxdu dhacayso oo in aad la isugu

46 Fatxul Baarii 8/438.

47 Fatxul Baarii 8/439; Bukhaari 1906.

hawlaba ma aha.

Haddii daruur iyo mugdi awgii la moodo in qorraxdii dhacday oo la afuro, ka dibna qorraxdii soo baxdo mar kale, oo ay caddaato in xilligii ka hor la afuray, waa in maalintaa la qalleeyo. Xilligii Nebiga SCW waa ay dhacday, xilligii Cumar RC isna waa ay dhacday⁴⁸.

أَفْطَرْنَا عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ غَيْمٍ، ثُمَّ طَلَعَتِ الشَّمْسُ. قِيلَ لِهَيْشَامٍ: فَأْمُرُوا بِالْقَضَاءِ؟ قَالَ: لَا بُدَّ مِنْ قَضَاءٍ. وَقَالَ مَعْمَرٌ: سَمِعْتُ هِشَامًا: لَا أَدْرِي أَقَضُوا أَمْ لَا.

البخاري ١٩٥٩

موطأ الإمام مالك | كتاب الصيام باب ما جاء في قضاء رمضان والكفارات
(حديث رقم: ٨٣٧)

٨٣٧- عن زيد بن أسلم، عن أخيه خالد بن أسلم، أن عمر بن الخطاب أفطر ذات يوم في رمضان في يوم ذي غيم، ورأى أنه قد أمسى وغابت الشمس. فجاءه رجل فقال: يا أمير المؤمنين طلعت الشمس، فقال عمر: «الخطب يسير وقد اجتهدنا» قال مالك يريد بقوله: «الخطب يسير» القضاء، فيما نرى، والله أعلم.

Qofkii heli kara waxaa wanaagsan in uu timir ku afuro bilowga. Nebigu SCW waxa uu yidhi: qofkii timir heli karaa ha ku afuro, kii aan heli karinna biyo.

مَنْ وَجَدَ تَمَرًا فَلْيُفِطِرْ عَلَيْهِ، وَمَنْ لَا؛ فَلْيُفِطِرْ عَلَى الْمَاءِ فَإِنَّهُ طَهُورٌ.
الراوي: أنس بن مالك | المحدث: الحاكم | المصدر: المستدرک علی

الصحيحين

الصفحة أو الرقم : ١٥٩٤ | خلاصة حكم المحدث : صحيح على شرط

الشيخين

Biyo waxaa la mid ah cabbitaannada kale, oo xadiiskaa aan soo marnay Nebigu SCW waxa uu ku afurayay cabbitaan la qasay oo aan biyo cad ahayn.

Qofka soommani waxa uu leeyahay labo farxadood—farxadda marka uu afurayo iyo farxadda marka uu Rabbigii la kulmayo, sida uu sheegay Nebigu SCW.

لِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ: فَرْحَةٌ عِنْدَ فِطْرِهِ، وَفَرْحَةٌ عِنْدَ لِقَاءِ رَبِّهِ...

الراوي : أبو هريرة | المحدث : مسلم | المصدر : صحيح مسلم

التخريج : أخرجه البخاري (٧٤٩٢) مختصراً، ومسلم (١١٥١) واللفظ له .

Marka la afuro, Nebigu SCW waxa uu odhan jiray: oonkii bax, xididdadiina qoye, ajarkiina sugnaa insha Allaah.

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَفْطَرَ قَالَ ذَهَبَ الظَّمْأُ وَابْتَلَّتِ الْعُرُوقُ وَثَبَتَ الْأَجْرُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ

الراوي : عبدالله بن عمر | المحدث : الألباني | المصدر : صحيح أبي داود

الصفحة أو الرقم : ٢٣٥٧ | خلاصة حكم المحدث : حسن

التخريج : أخرجه أبو داود (١١) واللفظ له، وابن خزيمة (٦٠)، والدارقطني

(٥٨/١)

Qofku isaga oo soomay oo ajarkiisi Alle ka rejaynaya, waxa uu haddana kusii darsan karaa ajarka qof kale

soonkiisa haddii uu qofkaa afuriyo. Nebigu SCW waxa uu yidhi: qofkii afuriya qof soomman waxa uu leeyahay ajarkiisa ajar u dhigma, iyada oo aan kii soommanaa waxba laga dhimayn. Waa fursad ciddii awooddaa ay ajar badan ku heli karto.

من فطر صائماً كان له مثل أجره، غير أنه لا ينقص من أجر الصائم شيئاً
 الراوي : زيد بن خالد الجهني | المحدث : الترمذي | المصدر : سنن الترمذي |
 الصفحة أو الرقم : ٨٠٧ | خلاصة حكم المحدث : حسن صحيح